

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет географії, туризму та історії
Кафедра географії та методики її навчання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)
«__» _____ 2022 р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2022р.

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ ТА
ОКЕАНІВ» (7 КЛАС)

Кваліфікаційна робота студента групи
ГОЕ-17

ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014 «Середня освіта»
(Географія)

Герасименко Максима Сергійовича

Керівник: канд. пед. наук, доцент
Мантуленко Світлана Вікторівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ	7
1.1. Сутність та зміст базових понять дослідження.....	7
1.2. Характеристика інтерактивних технологій та особливості їх застосування при вивченні шкільних курсів географії.....	18
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ «МАТЕРИКИ ТА ОКЕАНИ» (7 КЛАС).....	29
2.1. Вивчення та аналіз стану проблеми використання інтерактивних технологій на уроках географії в практиці сучасної школи	29
2.2. Методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій на уроках географії у 7 класі.....	40
2.3. Методичні розробки уроків та позакласних заходів з використанням інтерактивних технологій при вивченні шкільного курсу географії «Материки та океани» (7 клас).....	44
Висновки до розділу 2.....	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	91
ДОДАТКИ.....	97
ДОДАТОК А.....	97

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Герасименко Максим Сергійович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис) _____

ВСТУП

Актуальність теми. Стандарти сучасної освіти ставлять перед кожним вчителем завдання сформувати людину нового покоління – творчу, активну, ініціативну, таку, що використовує інноваційні підходи у вирішенні проблемних ситуацій. Традиційні методи навчання спрямовані на вдосконалення інформаційної системи навчання не дають можливості повноцінного розкриття закладеного в кожній людині внутрішнього творчого та інтелектуального потенціалу особистості, оскільки в ній продовжує панувати не мисленнєво-діяльнісний, а традиційний психолого-інформаційний підхід, який спрямований на розвиток навички запам'ятовування, а не розвитку всіх психологічних процесів особистості, які вона повинна залучати у процесі навчання.

Сьогодні місія «бути вчителем» є особливим видом мистецтва створення особистості нового покоління за допомогою засобів та методів свого навчального предмета. Завдання вчителя географії зробити урок цікавим, дієвим, практико орієнтованим. Процес пізнання географії має йти не від теорії до практики, а від формування нового досвіду, його теоретичного усвідомлення через застосування, що потребує інтерактивного режиму організації пізнавальної діяльності школярів на уроках географії [29].

Як показує вітчизняний і закордонний досвід, вивчення природничих наук, зокрема географії, буде ефективним за умови використання педагогом на своїх уроках інтерактивних технологій, які не лише залучають дитину до активної пізнавальної діяльності, але й сприятимуть покращенню емоційного клімату, усунуть психологічні бар'єри у стосунках між вчителем та учнем.

Проблемам інтерактивного навчання посвячено дослідження сучасних науковців К. Баханова, О. Біди, Г. Волошиної, Л. Пироженко, О. Пехоти, О. Пометун, В. Ревенко, Г. Самохіної та інших. Можливості інтерактивних технологій при вивченні базових дисциплін перебували в колі досліджень Д. Біди, Л. Богданової, Т. Коберник, В. Корнеєва, І. Маркової та інших

науковців. Інтерактивне навчання у вітчизняній освіті знайшло свою реалізацію і в роботі вчителів-практиків: В. Бурноса, Л. Засенка, І. Каньшина, М. Кривченка, С. Кучера та ін. Водночас, у дослідженнях згаданих авторів, що стосуються різних аспектів використання інтерактивного навчання, методичні засади його залишаються детально недослідженими в теорії та методиці навчання географії 7 класу. З огляду на це, було обрано тему магістерського дослідження: **«Методика використання інтерактивних технологій при вивченні шкільного курсу географії «Материки та океани» (7 клас)**, що представляє значний теоретичний та практичний інтерес.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити методичні рекомендації й методичні матеріали щодо використання інтерактивних технологій при вивченні курсу «Географія материків та океанів» (7 клас).

Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

1) Вивчити та проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній, науково-методичній, географічній літературі та в практиці сучасної школи.

2) Здійснити характеристику інтерактивних технологій навчання, дослідити особливості їх використання в теорії та практиці навчання географії.

3) Розробити методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій на уроках географії в 7 класі.

4) Розробити систему уроків і позаурочних заходів з курсу «Географія материків і океанів» з використанням інтерактивних технологій навчання.

Об’єкт дослідження – процес навчання географії.

Предмет – методика використання інтерактивних технологій на уроках географії.

Методи дослідження даної кваліфікаційної роботи обрані з урахуванням поставленої мети, завдань дослідження, його об’єкта та предмета.

У роботі використовувалися: *теоретичні методи* – аналіз, синтез та узагальнення наукової та науково-методичної літератури задля виявлення

стану досліджуваної проблеми в теорії та практиці сучасної школи; зіставлення різних точок зору використовувалося для при розгляді сутності та змісту поняття «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія»; *метод порівняння* використовувався при розгляді різних методів навчання географії у 7 класі; *демонстраційно-моделюючий метод*; *емпіричні методи* (бесіда, анкетування використано під час проведення опитування щодо використання інтерактивних технологій); *методи математичної статистики* було використано з метою обробки кількісних та якісних показників опитаних респондентів).

Практичне значення дослідження полягає у тому, що: розроблено методичні рекомендації та методичні матеріали щодо використанням інтерактивних технологій при вивченні курсу географії « Материки та океани» (7 клас). Результати роботи можна використовувати студентами-практикантами, учителями географії для активізації пізнавальної діяльності учнів під час вивчення географії у 7 класі, а також під час викладання навчальних дисциплін «Методика навчання географії», «Інноваційні технології навчання географії» у закладах вищої освіти.

Апробація результатів дослідження представлена:

1. Герасименко М. Особливості застосування інтерактивних технологій при вивченні шкільних курсів географії // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект» (23-24 вересня 2022 р.). Одеса: «Інститут інноваційної освіти», 2022. С. 7–10.

Структура кваліфікаційної роботи обумовлена метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, що містять п'ять підрозділи, висновків та списку використаної літератури (53 найменування), 6 таблиць, 33 рисунки, 1 додаток. Повний обсяг роботи складає – 99 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

1.1. Сутність та зміст базових понять дослідження

На сьогодні в Україні відзначається реформування галузі освіти. Так, створення Нової української школи (НУШ) передбачає використання у навчальному процесі дитиноцентристської моделі, що, у свою чергу, вимагає від педагогів здійснення переходу від традиційних методів викладання навчального матеріалу до більш сучасних, інтерактивних, нетрадиційних.

Дослідження інтерактивного навчання, шляхів його організації при вивченні географічних дисциплін, потребує визначення основних термінів, що відображають сутність цього процесу. З огляду на це, вважаємо за необхідне розгляду таких понять як: «інтерактивний», «інтерація», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи навчання», «інтерактивні технології навчання».

Звертаючись до етимології слова «інтерактивний», можна розглядати його в декількох аспектах – педагогічному та психологічному. Так, відповідно до визначення, даного у Кембриджському тлумачному словнику психологічних термінів, «інтерактивний» (англ. «*interact*») означає «взаємодіяти», «перебувати у взаємодії, впливати (впливати) один на одного» [53]. У сучасній психології «інтерація» полягає у здатності індивідуума до взаємодії під час розмови, діалогу із чимось (наприклад, з комп'ютером) або кимось (із людиною), а «соціальна інтерація» – це процес, у якому індивіди під час спілкування групи своєю поведінкою впливають на інших індивідів і викликають у них реакції у відповідь [7].

Термін «інтерактивне навчання» (англ. «*interactive learning*») є порівняно новим у педагогіці. Він зародився 1990-х рр., коли понятійний простір педагогіки став інтенсивно освоюватися суміжними науками.

Концептуальною основою інтерактивного навчання є теорії інтераціоністської орієнтації (символічного інтераціонізму, рольових теорій

та теорій референтної групи), які сформувалися у першій третині ХХ ст. [22, с. 30–31]. Важливий вплив на інтерактивне навчання виявили концепції гуманістичної психології та психотерапії (50-60-ті рр. ХХ ст.), а також соціально-перцептивного когнітивізму (друга половина 60-х рр. ХХ ст.) [22, с. 33]. Проте є автори, які висловлюють думку, що інтерактивне навчання зародилося в надрах «активного навчання» (англ. «*action learning*»), введеного у 1930-х рр. англійським вченим Реганом Ревансом. Підтвердженням цього є той факт, що на початку в педагогічній літературі терміни «інтерактивні технології навчання» (до 1960-х рр.), «інтерактивні методи навчання» та «інтерактивне навчання» (до 1990-х рр.) не вживалися, а замість них писали терміни «технологія активного навчання», «активні методи навчання», «активне навчання» [22, с. 33].

Слід зазначити, що термін «інтерактивні технології» (англ. «*interactive technologies*») з'явився у 60-х рр. ХХ ст. А вже у 1975 р. німецький учений Г. Фріц вводить у науковий обіг новий термін «інтерактивна педагогіка» (англ. «*interactive pedagogy*»), предметом якої є побудова процесу цілеспрямованого взаємовпливу та взаємодії учасників педагогічного процесу [22, с. 34].

Тож як бачимо, проблема організації навчання в інтерактивному режимі не є новою, і досить широко представлена в науковій та науково-методичній літературі. Відтак існує безліч визначень поняття «інтерактивне навчання», його розглядають насамперед як діалогове навчання під час якого відбувається активна взаємодія вчителя та учнів, учнів з учнями.

В Українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка, під поняттям «інтерактивне навчання» розуміється процес навчання, побудований на взаємодії учня з навчальним оточенням, навчальним середовищем, яке служить сферою досвіду, що освоюється [47].

Вітчизняний дослідник А. Грабовський під категорією «інтерактивне навчання» розглядає процес навчання, який відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу, як «співнавчання», «взаємонавчання» (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і

вчитель є виконують роль рівноправних суб'єктів навчального процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають [12, с. 36]. Дослідниця Ірина Смірнова, інтерактивне навчання трактує як, спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретні та прогнозовані цілі, однією з яких є створення комфортних умов навчання, таких, за яких учень відчуватиме свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить процес навчання найбільш продуктивним [44].

Тож узагальнивши, слід відзначити, що інтерактивне навчання – це особливий вид навчання, організований в інтерактивному режимі, в основу якого покладено конструктивний діалог, взаємодія і співпраця між усіма учасниками освітнього процесу. За такої організації навчання, створюється особливе освітнє середовище розвитку особистості, через набуття нового досвіду, його теоретичного осмислення, застосування. Процес інтерактивного навчання представимо у вигляді схеми (Рис.1.1.)

Рис. 1.1. Процес інтерактивного навчання

Джерело: складено автором на основі [12;44;52]

Характерними рисами інтерактивного навчання на думку більшості

науковців (Л. Бевзенко, С. Кашлєва, В. Мельника) є:

- є спеціальною формою пізнавальної діяльності;
- навчальний процес відбувається у доброзичливій атмосфері;
- використання взаємопідтримки як форми кооперації та співпраці на занятті;
- можливість організації індивідуальних, групових та парних видів роботи;
- застосування різних дослідницьких проєктів, ділових ігор, творчих завдань під час навчального процесу[17; 35; 38].

Організація інтерактивного навчання передбачає врахування принципів, які забезпечать його ефективність та результативність. Виходячи з проблеми нашого дослідження вважаємо за необхідне зупинитися на характеристиці принципів організації інтерактивного навчання на прикладі вивчення географії. Означенні принципи витікають із загальних принципів процесу навчання географії та специфіки інтерактивного навчання. Основні принципи представлено на (рис. 1.2.).

*Рис. 1.2. Принципи інтерактивного навчання географії у сучасній школі
Джерело: складено автором на основі [28].*

Охарактеризуємо принципи інтерактивного навчання географії

представленні на (рис 1.2.).

1. Принцип активності – полягає у необхідності кожного учня брати активну участь у процесі спілкування на уроці задля досягнення поставлених цілей. Наприклад, під час роботи над груповим проектом «Великі географічні відкриття» кожному учню необхідно було виконати певний розподілений між учнями групи обсяг роботи (знайти інформацію про мандрівників-дослідників, підготувати презентацію, сформулювати текст доповіді-виступу тощо). При цьому без активної участі кожної ланки групи (кожного учня) завдання не могло б бути виконаним.

2. Принцип відкритого зворотного зв'язку – полягає у забезпеченні можливості висловлення кожним учнем своїх думок, ідей та/або заперечень щодо завдань, які були поставлені вчителем на уроці.

На уроках географії найбільш яскравою реалізацією зазначеного принципу є етап рефлексії наприкінці уроку. Як правило, вчитель ставить учням питання: «Що вам найбільше запам'яталося на сьогоднішньому уроці?», «Що вам найбільше/найменше сподобалося? Чому», «Про що нове та цікаве ви сьогодні дізналися?» тощо. Надаючи свої відповіді, учні рефлексують, здійснюють самоаналіз своєї діяльності та отриманих знань та роботи вчителя на уроці, що, в свою чергу, може стати підґрунтям для вдосконалення педагогом своїх навчальних матеріалів, шляху їх подачі тощо.

3. Принцип експериментування – передбачає здійснення активного пошуку учнями нових ідей та шляхів вирішення поставлених учителем завдань. Як зазначає О. Пошетун, даний принцип відіграє дуже важливу роль та виконує роль як зразка стратегії поведінки індивіда у реальному житті, так і поштовху до розвитку творчого потенціалу та ініціативності учня [39].

На уроках географії реалізація цього принципу полягає у можливості використання нестандартних шляхів вирішення поставлених питань. Наприклад, спробувати винайти інший, нетрадиційний спосіб визначення координат на карті із подальшим обґрунтуванням учнем свого творчого підходу, керуючись лозунгом «А що буде, якщо я спробую по-іншому?».

4. Принцип довіри у спілкуванні – полягає у тому, що навчальний процес відбувається у спеціально організованому груповому просторі. Варто зазначити, що як правило, практичне втілення даного принципу передбачає використання прийому «Коло довіри», коли учні та вчитель розташовуються по колу, сидячи обличчям один до одного, з метою зміни в учнів стереотипної установки про роль учителя на уроці («Учитель – головний»), а також уявлень про те, як повинен бути організований та проводитися урок.

Проте на уроках географії практичне втілення цього принципу може також полягати й у можливості учня без остраху засудження та поганої оцінки поставити питання вчителю про те, що учень не зрозумів. Наприклад, учень заплутався та не може правильно визначити координати заданої точки. Вчитель, як партнер у навчанні, може наочно продемонструвати та допомогти, використовуючи різні засоби – карту, відеоролік, схему тощо.

5. Принцип рівності позицій учасників навчального процесу – передбачає, що педагог не здійснює нав'язування учням своєї думки, а, навпаки, діє разом та нарівні з ними, виступаючи «партнером учня». Більш того, кожен учень має змогу приміряти на собі роль організатора та лідера [46].

Наприклад, під час уроку географії вчитель, застосовуючи інтерактивну технологію «мозковий штурм» пропонує учням обрати собі капітанів географічних команд, які будуть «вести» своїх «підлеглих» та організовувати роботу команди в ході опрацювання наданого завдання; при цьому учні самостійно здійснюють обговорення поставленого питання, висувають думки та ідеї, а вчитель при цьому не робить настанов та/або виправлень учнівських суджень, а, навпаки, підтримує їх.

Таким чином, під «інтерактивним навчанням» слід розуміти спосіб пізнання, який здійснюється у формах спільної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу на засадах партнерства, співтворчості за допомогою використання певної сукупності інтерактивних методів, прийомів, форм та засобів навчання. Всі учасники освітнього процесу тісно взаємодіють один з одним, здійснюючи взаємну передачу інформацію, спільне вирішення

проблем, моделювання ситуацій, оцінювання своїх дій та поведінку інших учасників навчання, поринаючи у реальну атмосферу ділового співробітництва щодо вирішення проблем.

Процес інтерактивного навчання реалізується через використання інтерактивних методів, прийомів та технологій навчання.

Інтерактивні методи навчання – це система правил організації продуктивної взаємодії продуктивної взаємодії учнів між собою та з учителем у формі навчальних, ділових, рольових ігор, дискусій, за яких відбувається освоєння нового досвіду й набуття нових знань [39].

Посилаючись на наукові праці дослідників та вчителів практиків (К Баханова, О. Біди, Г. Волошиної, Л. Пироженко, О. Пехоти, О. Пометун, В. Ревенко, Г. Самохіної) наведемо порівняльну характеристику активних, пасивних (традиційних) та інтерактивних методів навчання (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика методів навчання [13; 14; 39]

Вид методів навчання	Роль учителя	Роль учня	Вид взаємодії між учнем та вчителем	Стиль взаємодії
Пасивні методи (традиційні) (лекція-монолог, читання, пояснення, демонстрація, відтворювальне опитування учнів).	Учитель головна дійова особа, яка керує ходом заняття	Пасивні слухачі, підпорядковані директивам учителя	Опитування, самостійна робота, контрольна робота, тестові завдання, лабораторна робота тощо.	Авторитарний
Активні методи	Учитель – це партнер учнів	Активні учасники навчального процесу, а не пасивні слухачі	Самостійні роботи, проблемні та творчі завдання (переважно домашні), запитання учня до вчителя та навпаки, які сприяють розвитку творчого мислення.	Демократичний
Інтерактивні методи (бесіда, діалог)	Рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання.		Дослідницькі проекти, ділові, рольові, імітаційні ігри, творчі завдання.	Демократичний

В основі кожного із методів навчання покладено вид взаємодії між вчителем та учнем та учнями між собою, який відображено на (рис. 1.3., 1.4., 1.5.).

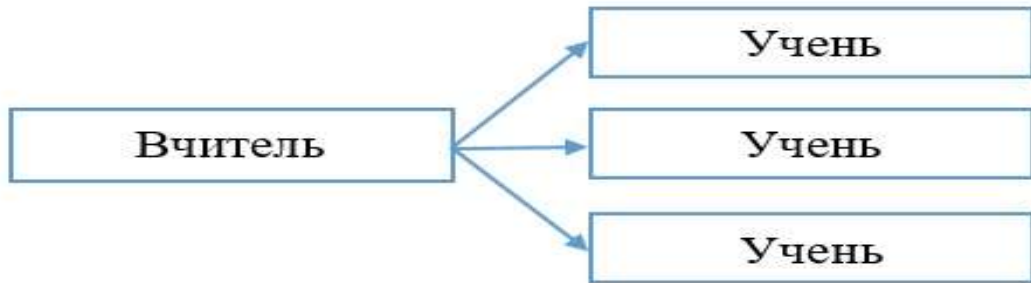

Рис. 1.3. Взаємодія вчителя з учнями при використанні пасивних методів навчання[25].

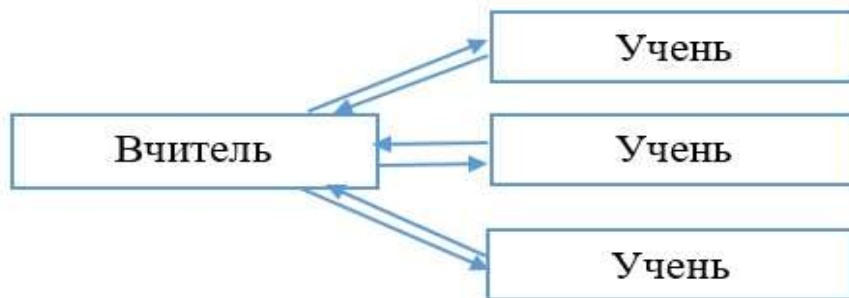

Рис. 1.4. Взаємодія вчителя з учнями при використанні активних методів навчання[25].

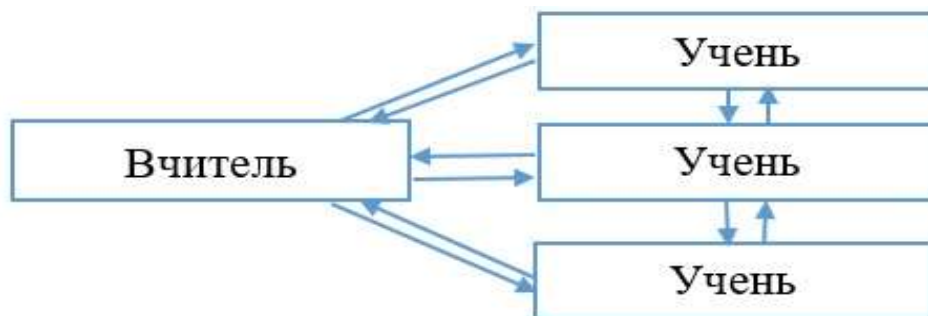

Рис. 1.5. Взаємодія вчителя з учнями при використанні інтерактивних методів навчання[25].

Тож як бачимо з наведеної таблиці (1.1.) та рисунків (1.3., 1.4., 1.5.) відмінною рисою інтерактивних методів навчання є перш за все характер взаємодії учасників освітнього процесу в основі якого, лежить активна

взаємодія, співпраця, усіх учасників освітнього процесу на паритетних засадах.

Розглянуті методи займають чільне місце у процесі навчання, виконують свої функції, забезпечують цілісний педагогічний процес, якісну підготовку здобувачів освіти.

Кожен із методів має переваги та недоліки. Як показує досвід організації навчання, очевидною перевагою пасивних(традиційних) методів навчання є відносно простота підготовка вчителя до заняття; можливість викладу великих обсягів навчального матеріалу протягом обмеженого часу; можливість учителя працювати з великою аудиторією учнів [1].

Головний недолік пасивних (традиційних) методів навчання полягає у тому, що головною дійовою особою уроку є вчитель, а учні пасивні слухачі. При цьому, відсоток засвоєння навчального матеріалу учнями згідно проведених досліджень Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 1980-х роках та представлених у схемі «Піраміда навчання» [1], 5%-30%. характеризуватимуться високим рівнем пізнавальної активності, продуктивною розумовою навчальною діяльністю.

Активні методи навчання забезпечують активну позицію учня на уроці, сприяють розвитку самостійності, ініціативності, творчості. Учні можуть працювати з різними джерелами знань, виконувати вправи, самостійно здобувати знання. Проте, вони зорієнтовані перш за все на взаємодію вчителя та учнів, на відміну від інтерактивних методів, які зорієнтовані на широку взаємодію, співпрацю, всіх учасників освітнього процесу.

На ефективність інтерактивних методів навчання, наголошують більшість науковців. Як справедливо зазначає М. Криловець, учням необхідно постійно розвиватися, формувати та розвивати навички думати, узагальнювати, розуміти та осмислювати різні ідеї й концепції, а відтак на їх основі конструювати свої власні умовиводи, вміти шукати потрібну інформацію, тлумачити її і застосовувати за конкретних умов. Саме цьому і сприяє використання інтерактивних технологій, в основу яких покладені

педагогічні інновації [29, с. 2–4].

Проте, варто також наголосити на недоліках інтерактивних методів навчання, на які вказує О. Пометун та інші науковці:

- на засвоєння інформації при використанні інтерактивних методів навчання необхідно багато часу;
- учитель має менший контроль над обсягом і глибиною засвоєння інформації;
- результати роботи учнів менш передбачувані;
- на інтерактивному уроці складно підтримувати дисципліну;
- підготовка до уроків потребує більше зусиль і витрат часу з боку вчителя;

учні не завжди підготовлені до роботи в інтерактивному режимі на уроці [39].

Тож при використанні інтерактивних методів на уроці, слід зважати на всі можливі ризики. Вчитель повинен бути підготовлений до використання інтерактивних методів на своїх уроках, дотримуватися методичних особливостей їх застосування.

Розглядаючи інтерактивне навчання, слід зупинитися на характеристиці педагогічної категорій, що логічно впливає із поняття «навчання» – це «технологія навчання». Вона являє собою упорядковану сукупність та послідовність методів та процесів, які забезпечують реалізацію проєкту дидактичного процесу та досягнення діагностованого результату [16].

У науковій та науково-методичній літературі наведено ряд визначень поняття «інтерактивні технології». При чому слід відмітити, що вживають терміни «інтерактивні технології», «інтерактивні технології навчання», «технології інтерактивного навчання». Означенні відмінності у трактуванні пояснюються складністю, багатогранністю, специфікою інтерактивного навчання та різноманіттям його видів і форм організації [13].

Поняття «інтерактивні технології», розглядають як, організацію засвоєння знань і формування певних умінь і навичок учнів, через сукупність

організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії учнів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату (О. Пометун, Л. Пироженко) [40].

Дослідниця Тетяна Сердюк, у своєму дисертаційному дослідженні розглядає поняття «інтерактивні технології навчання», трактуючи їх як, дидактичні технології, що характеризуються досягненням запланованих педагогічних результатів шляхом організації та здійснення активної навчальної взаємодії суб'єкта навчально-виховного процесу з навчальним середовищем [26].

Виходячи із вище зазначеного аналізу базових понять дослідження та вслід за науковцем Н. Андрущенком, вважаємо, що у визначенні сутності поняття інтерактивні технології, слід виходити із визначення самих понять «інтерація» (пер. з англійської «inter» – «взаємний», «act» – діяти) – взаємодія та «технологія» (від грецького τεχνολογία) – майстерність. Відповідно, інтерактивне навчання – це майстерність взаємодії в навчанні, а в основі інтерактивного навчання лежать інтерактивні технології, компонентами інтерактивних технологій є інтерактивні методи навчання з використанням технічних засобів, методичних матеріалів тощо [2].

Поділяючи точку зору Т. Коваль, Н. Кочубей, інтерактивні технології слід розглядати як, цілісну та інтегративну систему процесу навчання, яка передбачає відповідно до цілей і змісту навчання комплексне застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення інтерактивних методів, засобів і форм навчання з метою досягнення заздалегідь спланованого навчального результату [14].

Беручи до уваги той факт, що інтерактивні технології – це складна інтегративна система, слід розглянути її компоненти.

Посилаючись на наукові праці дослідників Н. Андрущенка, Т. Коваль, Н. Кочубей О. Комар, було виділено такі компоненти інтерактивних технологій:

- цілі навчання, що передбачають визначення кінцевого очікуваного

результату у вигляді рівня засвоєння учнями систематизованих знань, умінь, навичок;

- чітко визначений, структурований зміст навчального матеріалу;
- інтерактивні форми, методи і прийоми, за допомогою яких організоване навчання;
- засоби навчання, адекватні цілям, формам і методам інтерактивного навчання.
- інтелектуальні навчальні дії за допомогою яких учні можуть досягти запланованих результатів, що представлені у вигляді системи пізнавальних завдань, вправ;
- організаційні, психолого-педагогічні та методичні умови ефективної організації інтерактивного навчання [14, 23].

Підсумовуючи все вище сказане, можемо визначити як співвідносяться поняття «інтеракція», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи навчання», «інтерактивні технології навчання».

«Інтеракція» означає «взаємодіяти», «перебувати у взаємодії, впливати (впливати) один на одного, викликати зворотну реакцію. Навчання організоване в інтерактивному режимі – це інтерактивне навчання. В основі інтерактивного навчання лежать інтерактивні технології, які розглядаються, як цілісна упорядкована система процесу навчання, де відповідно до цілей і змісту навчання, використовуються інтерактивні методи, форми і засоби навчання. Відповідно, інтерактивні методи навчання, виступають компонентами інтерактивних технологій.

1.2. Характеристика інтерактивних технологій та особливості їх застосування при вивченні шкільних курсів географії

У практиці сучасних підходів до викладання курсу географії «Материків та океанів» 7 клас, можливе застосування вчителями різних методів та технологій інтерактивного навчання. Так, на сьогодні існує велика кількість

наукових підходів до класифікації видів інтерактивних технологій. На думку Л. Пироженко та О. Пометун, доцільно виокремлювати наступну класифікацію видів інтерактивних технологій, що представлені на рис. 1.6 [39]:

Рис. 1.6. Класифікація видів інтерактивних технологій (Л. Пироженко, О. Пометун) [39]

На рис. 1.7 представлена класифікація видів методів та технологій інтерактивного навчання на уроках географії у 7 класі навчального курсу «Географія материків та океанів», запропонована І. Ісаєвою, О. Кравчук та М. Криловцем.

Рис. 1.7. Види методів та технологій інтерактивного навчання на уроках географії у 7 класі загальноосвітньої школи [39].

На основі аналізу сучасної психолого-педагогічної та методичної літератури, а також провідного педагогічного досвіду щодо класифікацій інтерактивних технологій навчання. Базуючись на основних завданнях шкільної географії, нами було виокремлено групи інтерактивних технологій

спрямованих на розвиток критичного, аналітичного, наочно-образного мислення учнів. Означені інтерактивні технології представлено на (рис. 1.8.)

Рис. 1.8. «Інтерактивні технології навчання географії спрямовані на розвиток критичного, аналітичного, наочно-образного мислення учнів». Джерело: власна розробка автора

Аналізуючи рис. 1.8, варто наголосити на тому, що:

1) перша група – «Технології, спрямовані на розвиток критичного мислення»: сюди належать такі відомі інтерактивні технології, як «мозковий штурм» (групове обговорення питання на початку уроку географії, наприклад «Чому А. Тасман бажав відправитися у подорож до нових берегів незвіданих земель?»); «бортовий журнал» (техніка, що дає змогу учню систематизувати наявні та отримані знання під час уроку, визначити для себе, що учень вже знав, що він дізнався нового та чому це важливо знати, зафіксувавши все у зошиті або спеціальному бланку); «товсті/тонкі» запитання дають змогу учню підійти до аналізу матеріалу поверхово та поглиблено, розглянувши його з різних боків; дискусії та дебати (сприяють розвитку комунікативної взаємодії

у колективі учнів, обміну думками та припущеннями, доведення своєї точки зору під час вивчення навчального матеріалу); метод проєктів (сприяє розвитку творчої активності учнів під час вивчення навчального матеріалу, навчає самостійності та роботі у колективі, активізує пошукову діяльність учнів, виявлення позитивних/негативних сторін об'єкта, що вивчається, та презентування отриманих результатів); тощо;

2) друга група – «Технології, спрямовані на розвиток аналітичного мислення»: сюди ми відносимо кейс-стаді (забезпечує учнів 7 класу можливістю вивчення реальних життєвих ситуацій, аналізувати їх та на основі отриманих власних висновків сформулювати найкращі шляхи для вирішення запропонованої проблемної ситуації), технологію проблемного навчання (сприяє розвитку аналітичних здібностей учнів 7 класу через залучення їх як до вивчення та аналізу заданої проблемної ситуації, що потребує пошуку рішення, а також і до створення власних проблемних ситуацій із можливими альтернативними шляхами вирішення, з яких необхідно обрати одну та найбільш оптимальну) та моделювання (дає змогу учням моделювати певні ситуації, які передбачають застосування всіх наявних географічних знань з метою їх розв'язання);

3) третя група – «Технології, спрямовані на розвиток наочно-образного мислення» – є надзвичайно важливими у сучасних умовах дистанційного та змішаного навчання, оскільки забезпечують концентрацію уваги учнів під час уроків географії та розвиток пізнавальної активності учнів під час вивчення нового та закріплення вивченого матеріалу, адже засоби візуалізації, які застосовуються у ході використання зазначених технологій, сприяють унаочненню матеріалу. Крім того, технології «квітка Блума», «асоціативний куш», «гронування», «кластер», «перевернутий клас» та інші інтерактивні технології одночасно забезпечують розвиток критичного мислення учнів 7 класу на уроках географії.

Розглянемо деякі з представлених на рис. 1.7-1.8 методи та технології інтерактивного навчання на уроках географії у 7 класі більш детально.

1. Дискусія – інтерактивна технологія полягає у тому, що всі учні 7 класу мають змогу брати активну участь в дискусії та обговоренні певного поставленого питання. Варто наголосити на тому, що ця технологія активно застосовується та інтегрується з іншими інтерактивними технологіями навчання на уроках географії, а саме – кейс-стаді, проблемне навчання та ін.

Ефективність даної технології полягає у тому, що: 1) учні мають змогу колективного обговорення окресленого питання/проблеми, що сприяє максимальному підвищенню активності учнів на уроці та можливості зробити власний внесок кожним із них; 2) вона сприяє можливості уточнення учнями своїх уявлень про об'єкт вивчення на уроці географії, усвідомленню своїх почуттів та особистісного ставлення до теми уроку; 3) сприяє розвитку соціальної контактності учнів та більшій міжособистісній взаємодії на уроках географії, ознайомленню із думками та позиціями кожного з учнів; 4) забезпечує формування та розвиток навичок активного слухання своїх колег та опонентів, співпереживання та партнерства у ході вивчення теми на уроці географії.

Застосування на уроках географії у 7 класі інтерактивної технології дискусія потребує від учителя належної організації класу дітей, зокрема необхідно [39; 46]: 1) чітко сформулювати завдання до теми, що вивчається; 2) обговорити з учнями кейс-ситуацію, проблему, сформулювати запитання, запропонувати ідеї або варіанти рішень; 3) повідомити дітям, скільки часу відводиться на виконання завдання; 4) сформувати групи (рекомендовано від 2 до 6 учнів) різними способами; 5) розташувати групи таким чином, аби їх учасники сиділи поруч і добре чули одне одного; 6) запропонувати обрати кожній групі учня-протоколіста, який буде відповідальним за фіксацію варіантів відповідей та стежитиме за дотриманням правил обговорення питання (проблемної ситуації).

Наприклад, у ході вивчення екологічних проблем Євразії (тема уроку «Зміни природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО»), учнів 7 класу буде поділено на 5

груп. Для обговорення учням пропонується завдання: «Визначте головні райони материка, де склалась найбільш несприятлива екологічна ситуація. Які причини її виникнення? Назвіть головні шляхи вирішення» (наприклад, територія Полісся забруднена радіоактивними речовинами через аварію на Чорнобильській АЕС у 1986 р.; територія Болгарії є країною на євразійському континенті із найвищими показниками забрудненого повітря, що зумовлено функціонування старих промислових підприємств та застарілої системи опалення, що здійснюють викиди дрібнодисперсних часток пилу у повітря, що утворюють смог; тощо). Після обговорення учні можуть виділити 5 «проблемних» регіонів та запропонувати свої власні шляхи вирішення визначених самостійно учнями проблем.

2. Вправа «Карусель» – передбачається, що вчитель поділяє учнів на дві рівні групи, одна з яких – це «Внутрішнє коло», а інша – «Зовнішнє коло», при цьому учні сидять обличчям до членів іншого кола, утворюючи з ними пари.

Вчитель задає тему для обговорення та визначає ролі. Наприклад, зовнішнє коло учнів – це слухачі, які можуть задавати уточнюючі питання, а внутрішнє коло – оповідачі, що відповідають на питання.

Кожні 2 хвилини вчитель дає команду, і зовнішнє коло зсувається на одну людину в бік, тим самим змінюючи пари, при цьому члени кіл між собою змінюють і ролі. Таким чином, можна обговорювати не більше 3 тем (наприклад, «Чому 70% території Австралії – це посушливі землі?», «Чому лінивці можуть мешкати виключно на території Австралії?» тощо) за один раз, і обов'язковою умовою є те, щоб обговорення мало позитивну спрямованість на досягнення результату та викликало в учнів зацікавленість.

3. Евристична бесіда – дана інтерактивна технологія полягає у тому, що вчитель не повідомляє учням готові знання, а за допомогою правильно поставлених питань дає змогу учням на основі вже наявних знань та навичок підійти до нових понять та зрозуміти їх.

Наприклад, учитель під час вивчення теми «Населення Африки. Держави. Зв'язки України з державами Африканського континенту» за

допомогою використання карт атласу веде бесіду із учнями 7 класу про вплив клімату та природних особливостей регіонів Африки на склад населення, типи та види діяльності населення, а також особливості облаштування житла. Так, зокрема, ставлячи питання «Яким є географічне положення Єгипту?», «Водами яких морів омивається Єгипет?», «Чому важливий для Єгипту Суецький канал?», «Які особливості Аравійської пустелі вам відомі?», «Як географічне положення та клімат Єгипту впливає на населення та господарство країни?» тощо. За результатами евристичної бесіди із учнями, вони самостійно здійснюють умовиводи про те, що основними видами господарства в Єгипті є сільське господарство (вирощування різних культур у долині річки Ніл – кукурудзи, рису, овочів та фруктів тощо), туризм, морська промисловість.

4. «Мозковий штурм» – являє собою інтерактивний метод опитування, за якого відбувається прийняття вчителем будь-яких логічних/алогічних відповідей від учнів стосовно теми, обговорюваної на уроці географії.

При цьому передбачається, що проведення «мозкового штурму» здійснюється у декілька етапів:

1) Етап I – на даному етапі учні здійснюють активне висування своїх ідей, які можуть як мати логічне підґрунтя, так і бути вигаданими (фантастичними, уявними, суцільно алогічними). Наприклад: «В Австралії сухий клімат, тому що кожного літа прилітають інопланетяни та спеціально забирають усю вологу із ґрунтів континенту», або на питання вчителя: «Діти, як ви гадаєте, що саме, міг описувати Жюль Верн, говорячи про «Материк, де дерева щорічно втрачають не листя, а кору; де листя звернені до сонця не поверхнею, а ребром, і не дають тіні; де дерева низькорослі, а трави гігантської вишини; де тварини незвичайні; де у чотириногих є дзьоби, наприклад, у єхидни і качкодзьоба; де у стрибуна кенгуру лапи різної довжини...»? діти дають відповідь «Це природа Австралії, тому що лише там водяться качкодзьоби».

Головним завданням етапу є сформулювати найбільш якісні пропозиції, кожна з яких приймається та записується на дошці або аркуші паперу. При цьому вчителю не дозволено здійснювати будь-яку оцінку висунутим учнями ідеям та пропозиціям, адже на даному етапі не вимагається від учнів обґрунтовувати свою думку/пропозицію та/або пояснення.

2) Етап II – полягає в оцінюванні та ґрунтовному обговоренні висунутих учнями ідей та пропозицій, проведенні ранжування них за декількома критеріями, які вчитель обирає самостійно.

Основними перевагами мозкового штурму є наступні: 1) сприяє можливості збору максимальної кількості різних думок та аргументів учнів за короткий проміжок часу; 2) забезпечує активізацію всіх учнів класу, навіть найбільш пасивних; 3) сприяє активізації фантазії та творчих можливостей учнів, надаючи змогу відійти від стереотипності та стандартизації.

5. Рольові ігри – дана інтерактивна технологія навчання полягає у створенні неформальної постановки, під час розгортання якої учням пропонується без здійснення попередньої підготовки розіграти певну постанову або ситуацію, приміряючи на себе роль або вигаданих персонажів, або персонажів із реальних життєвих ситуацій [19, с. 28–29].

Зазначимо, що застосування даної інтерактивної технології на уроках географії сприяє кращому розумінню почуттів уявних персонажів, чия роль «приміряється» та розвитку емпатійного ставлення до своїх товаришів, підвищенню не тільки пізнавального інтересу, але й коефіцієнту соціальної контактності в класі.

Наприклад, під час вивчення теми «Тихий океан» учитель розподіляє клас на 4 групи: «Географи», «Геоморфологи», «Історики» та «Кліматологи. Фізики та Хіміки». Кожній із груп надається перелік завдань. Зокрема, географи повинні визначити: 1) особливості географічного положення Тихого океану щодо екватора і нульового меридіану; 2) вказати береги яких материків омивають води Тихого океану? 3) визначити, де проходять межі між Тихим та Північним Льодовитим океанами? Перед групою істориків вчитель ставить

наступні питання: «Коли розпочалося вивчення Тихого океану?», «Який внесок у вивчення Тихого океану був зроблений Фернаном Магелланом?» тощо.

6. Дебати – є організованим процесом, що полягає в чіткому формулюванні та подальшому захисті учнями своїх висунутих пропозицій стосовно конкретно визначеної проблеми/питання, в якому беруть участь два або більше учасників, з метою проведення всебічного аналізу проблеми.

Наприклад, учитель географії під час вивчення Розділу «Материк тропічних широт» запропонував тему для дебатів: «Тваринний світ Південної Америки багатший, ніж на Австралійському континенті: «За» чи «Проти». Учні було поділено на дві групи «Прихильники тваринного світу Південної Америки» та «Прихильники тваринного світу Австралії». Протягом 10 хвилин групи обговорюють свої аргументи та формулюють контраргументи, які потім спікери кожної групи репрезентують (наприклад: «У Південній Америці тваринний світ багатший, оскільки там живуть найбільш незвичайні пазуристи, зубасті та пухнасті тварини (ревун, коаті, броненосець, кажани-вампири, тапіри та ін.), які з'явилися там в умовах різної географії територій континенту, широкого діапазону клімату і природи, у той час як на території Австралії відсутній широкий кліматичний діапазон, континент складається із 70% засушливих територій, тому там не може бути багатого тваринного світу».

Отже, у ході викладення навчальної програми курсу «Географія материків та океанів» у 7 класі загальноосвітньої школи можливим є використання учителем різних методів та технологій інтерактивного навчання. На сьогодні існує багато класифікацій інтерактивних методів навчання географії: технології ситуативного моделювання; технології кооперативного навчання; технології колективно-групового навчання; технології опрацювання дискусійних питань та ін. Основними методами та технологіями інтерактивного навчання на уроках географії у 7 класі можна

відзначити такі: дебати; рольові ігри; кейс-ситуації; «мозковий штурм»; вправа «карусель»; вправа «Так чи ні?»; тощо.

Запропоновані інтерактивні методи і технології навчання географії, забезпечать ефективну організацію уроків географії у сьомому класі, зроблять процес пізнання цікавими, результативним. Такі уроки характеризуватимуться високим рівнем пізнавальної активності, продуктивною розумовою навчальною діяльністю, що сприятиме розвитку критичного, аналітичного, наочно образного мислення.

Під час під час суб'єкт суб'єкт-суб'єктної взаємодії, учні набувають досвіду спілкування, розвитку особистісних якостей, навчаються здійснювати рефлексію своєї діяльності.

Висновки до розділу 1

На основі аналізу сучасної психолого-педагогічній літератури було визначено та проаналізовано сутність та зміст базових понять дослідження: «інтеракція», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи навчання», «інтерактивні технології навчання».

В роботі розглянуто процес інтерактивного навчання, його принципи та особливості організації в сучасній школі. Здійснено порівняльну характеристику пасивних (традиційних), активних, інтерактивних методів навчання. На основі цього, визначено характер взаємодії учасників освітнього процесу під час використання інтерактивних методів навчання.

Інтерактивне навчання розглядається як, спосіб пізнання, побудований на засадах особистісно-орієнтованого, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного підходів, який здійснюється у формах спільної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу на засадах партнерства, співтворчості за допомогою використання певної сукупності інтерактивних методів, прийомів, форм та засобів навчання. Всі учасники освітнього процесу тісно взаємодіють один з одним, здійснюючи взаємну передачу інформацію, спільне вирішення проблем, моделювання ситуацій, оцінювання своїх дій та поведінку інших

учасників навчання, поринаючи у реальну атмосферу ділового співробітництва щодо вирішення проблем.

Досліджено особливості застосування інтерактивних технологій при вивченні шкільних курсів географії та встановлено, що під час викладення навчальної програми курсу «Географія материків та океанів» у 7 класі загальноосвітньої школи передбачається можливість використанням учителем різних методів та технологій інтерактивного навчання. На сьогодні існує багато класифікацій інтерактивних методів навчання географії: технології кооперативного навчання; технології колективно-групового навчання; технології ситуативного навчання; технології опрацювання дискусійних питань.

Запропоновані інтерактивні методи і технології навчання географії, забезпечать ефективну організацію уроків географії у сьомому класі, зроблять процес пізнання цікавими, результативним. Їх використання сприятиме розвитку критичного, аналітичного, наочно-образного мислення, вирішить досягнення цілей шкільної географічної освіти.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ «МАТЕРИКИ ТА ОКЕАНИ» (7 КЛАС)

2.1. Вивчення та аналіз стану проблеми використання інтерактивних технологій на уроках географії в практиці сучасної школи.

З метою вивчення досвіду використання інтерактивних технологій на уроках географії в практиці сучасної школи, нами була проведена дослідницька робота, яка полягала у відвіданні уроків географії, їх аналізі та узагальненні досвіду; анкетуванні вчителів географії загальноосвітніх шкіл міста Кривого Рогу, щодо використання ними в своїй практичній діяльності інтерактивних технологій навчання.

Метою відвідання уроків географії, було дослідження можливостей інтерактивних технологій навчання у вивченні географічних дисциплін; з'ясуванні ролі вчителя в організації та проведенні уроків географії побудованих на основі взаємодії, співпраці вчителя та учнів; визначенні способів оцінювання навчальних досягнень учнів, під час інтерактивної діяльності.

Наша дослідницька робота проходила на базі Криворізької гімназії № 49, також до анкетування були залученні вчителі географії Покровського та Довгинцівського району. Нами було відвідано вісім уроків географії у 7-9 класах. Уроки проходили в дистанційному режимі. На основі методів спостереження, аналізу, можемо зробити ряд узагальнень.

Відвідані уроки характеризувалися високим рівнем пізнавальної активності, продуктивною розумовою навчальною діяльністю, сприятливим емоційним кліматом. Вчитель вміло організовує ефективну взаємодію, співпрацю учнів на уроці. Актуалізація опорних знань відбувалася з використанням прийомів «Лови помилку», «Вірю – не вірю». Для мотивації навчальної діяльності вчитель використовував епіграфи відомих людей, ребуси, анаграми, загадки, цікаву інформацію по темі. Серед методів та технологій переважали, метод «прес», «мозковий штурм», «перевернутий

клас», кейс-метод», «навчаючи –учусь», «мікрофон», «мозковий штурм», «синтез ідей», «асоціації», «ромашка Блума» тощо.

Один з уроків, проходив у вигляді уроку-конференції, 9 клас, тема «Транснаціональні корпорації», де учні були керівниками ТНК, виступали з доповідями, обговорювали проблемні питання. Така форма роботи викликала поживлений інтерес до вивчення теми, активну позицію учнів.

Використовувані інтерактивні технології вчитель вважає досить дієвими і вкрай необхідними для реалізації індивідуального підходу до учнів, розвитку дослідницьких умінь та навичок, розвитку соціальних компетентностей, комунікативної культури.

Роль вчителя на уроці полягала у ретельному плануванні діяльності, розробленні матеріалів до уроку з використанням ІКТ. На уроці необхідно було створити сприятливу атмосферу, залучити учнів до співпраці, що ускладнювалося дистанційним навчанням. Особливої уваги заслуговували способи та критерії оцінювання, взаємооцінювання та самооцінювання учнів. Цікавими були на наше переконання, прийоми рефлексії. Узагальнений досвід, використано при розробленні методичних матеріалів та методичних розробок уроків географії з використанням технологій інтерактивного навчання при вивченні курсу географії «Материки та океани» 7 клас.

Наступним етапом нашої роботи було проведено анкетування вчителів географії загальноосвітніх шкіл міста Кривого Рогу щодо використання ними в своїй практичній діяльності інтерактивних технологій навчання.

В опитуванні взяли участь 20 вчителів географії, їм було запропоновано Анкету-опитувальник для вчителів географії закладів загальної середньої освіти «Моя готовність як педагога загальноосвітнього закладу використовувати інтерактивні технології навчання в освітньому процесі під час викладання шкільного курсу географії» (автор М. Герасименко), яка представлена у Додатку А (оформлення анкетування було здійснено у Google-формі за активним посиланням).

На рис. 2.1 представлені відповіді вчителів географії на питання №1 «Чи цікавитеся Ви застосуванням сучасних педагогічних інновацій у сфері загальної середньої освіти?».

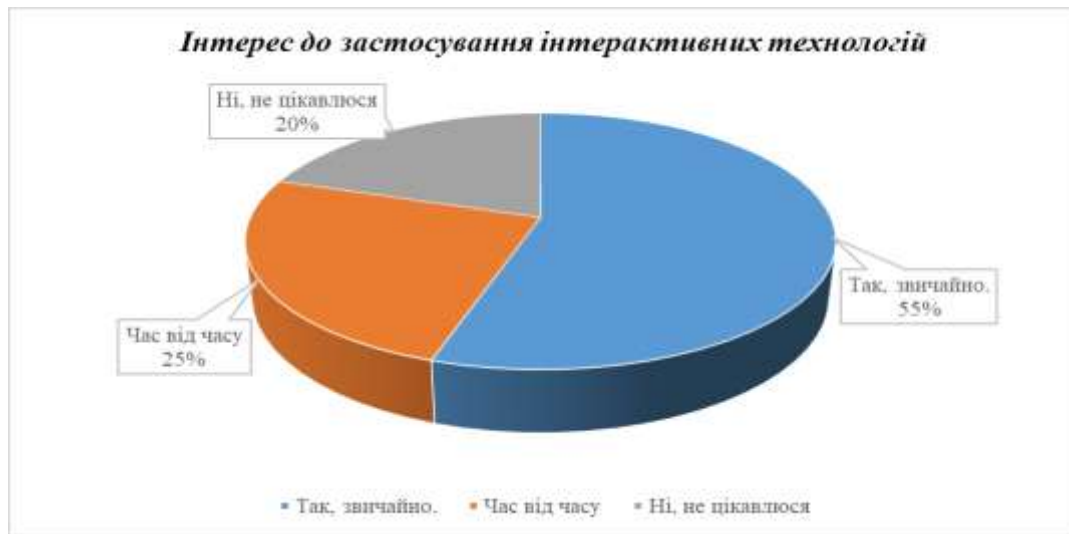

Рис. 2.1. Відповіді респондентів на питання №1 «Чи цікавитеся Ви застосуванням сучасних педагогічних інновацій у сфері загальної середньої освіти?».

Відповідно до отриманих результатів опитування респондентів на питання №1 було встановлено, що 55% вчителів (11 осіб) проявляють значний інтерес до застосування сучасних педагогічних інновацій, зокрема інтерактивних технологій навчання, під час викладання курсу географії у середній школі. 25% респондентів (5 осіб) зазначили, що цікавляться час від часу. 20% респондентів (4 особи) не цікавляться практичним використанням інтерактивних технологій на уроках географії взагалі, віддаючи перевагу традиційним методам навчання.

Результати опитування респондентів на питання №2 «Чи володієте Ви достатньою інформацією про сучасні інноваційні технології та методики навчання та розвитку учнів?» представлені на рис. 2.2.

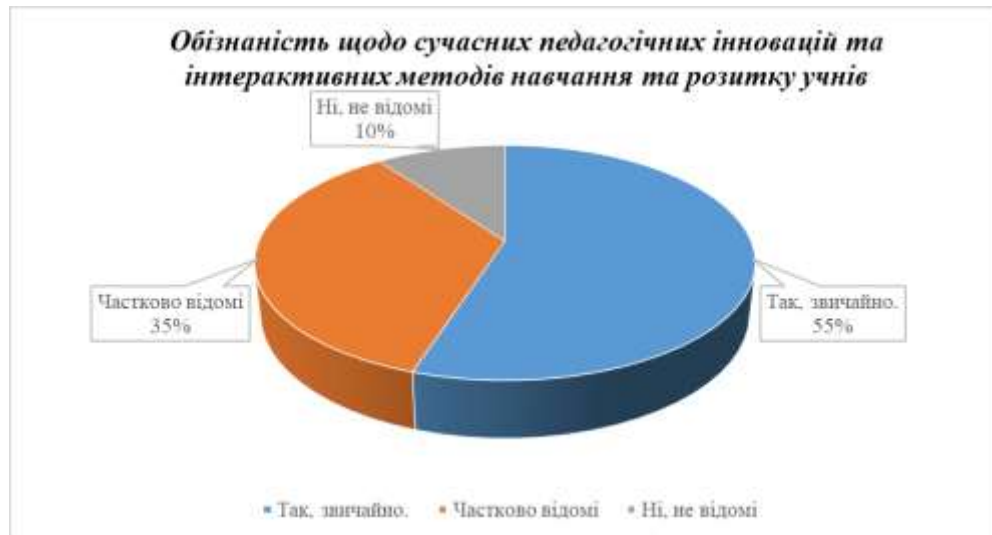

Рис. 2.2. Відповіді респондентів на питання №2 «Чи володієте Ви достатньою інформацією про сучасні інноваційні технології та методики навчання та розвитку учнів?»

За даними, представленими на рис. 2.2, було зроблено висновок, що переважна більшість вчителів географії обізнані щодо сучасних педагогічних інновацій та інтерактивних методів навчання та розвитку учнів у середній школі. Так, 55% респондентам (11 осіб) відомі сучасні інтерактивні методи навчання та розвитку учнів на уроках географії, 35% респондентам (7 осіб) – частково відомі. На жаль, 10% респондентам (2 вчителів) не відомі сучасні інноваційні технології та методики навчання та розвитку учнів.

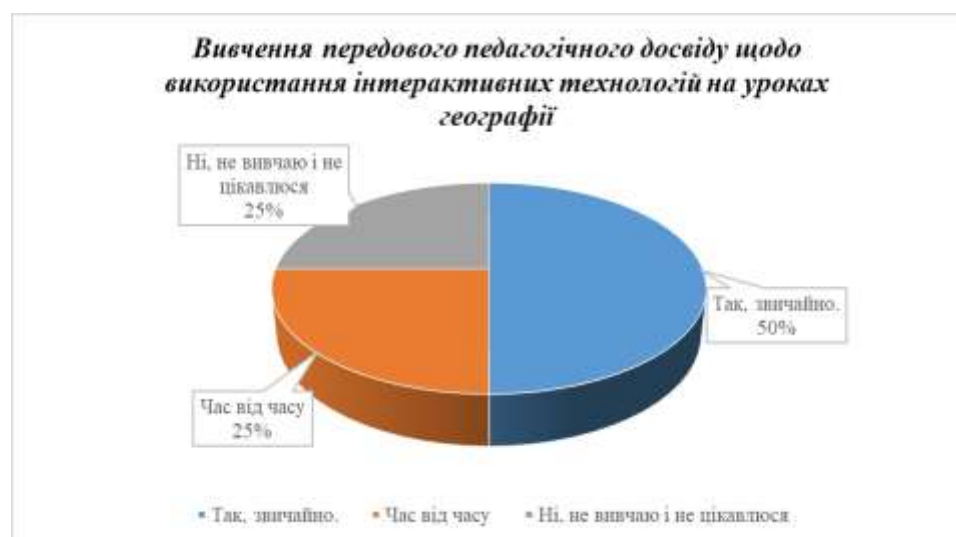

Рис. 2.3. Відповіді респондентів на питання №3 «Чи вивчаєте Ви передовий педагогічний досвід використання педагогічних інноваційних технологій в роботі з учнями на уроках шкільного курсу географії?»

На рис. 2.3 представлені відповіді вчителів географії на питання №3 «*Чи вивчаєте Ви передовий педагогічний досвід використання педагогічних інноваційних технологій в роботі з учнями на уроках шкільного курсу географії?*».

Аналізуючи дані, представлені на рис. 2.4, було встановлено, що 50% опитаних респондентів (10 осіб) вивчають передовий педагогічний досвід щодо використання інтерактивних технологій навчання в роботі з учнями на уроках географії. 25% респондентів (5 осіб) ознайомлюються із педагогічним досвідом час від часу, а 25% респондентів (5 вчителів) відмовляються від вивчення передового педагогічного досвіду та не мають бажання дізнаватися про щось нове та вивчати досвід своїх колег.

Відповіді вчителів географії на питання №4 «*Чи маєте Ви досвід творчого та оптимального застосування інтерактивних технологій навчання у своїй практичній діяльності з учнями, що вивчають шкільний курс географії?*» представлені на рис. 2.4.

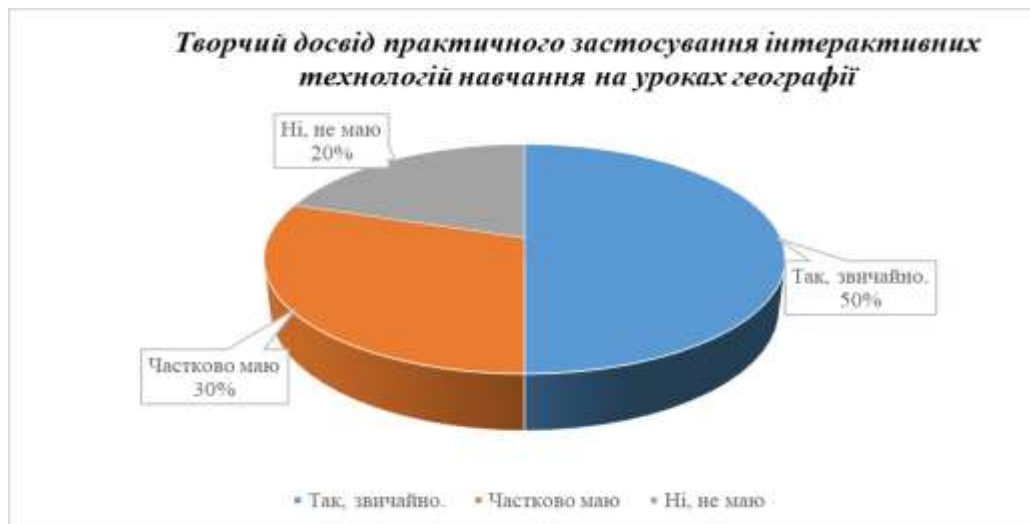

Рис. 2.4. Відповіді респондентів на питання №4 «*Чи маєте Ви досвід творчого та оптимального застосування інтерактивних технологій навчання у своїй практичній діяльності з учнями, що вивчають шкільний курс географії?*»

Відповідно до результатів опитування, представлених на рис. 2.4, було виявлено, що 50% респондентів (10 вчителів) мають творчий досвід

практичного використання інтерактивних технологій навчання на уроках географії у 7 класі; 30% респондентів (6 осіб) мають частковий досвід, а 20% вчителів (4 особи) взагалі не мають досвіду використання інтерактивних технологій на уроках географії.

На рис. 2.5 представлені основні технології, які використовують вчителі на уроках під час викладання учням шкільного курсу географії відповідно до питань № 5 «Які інтерактивні технології навчання та методики роботи з учнями Ви застосовуєте в освітньому процесі в закладі загальної середньої освіти?» та № 6 «Який Ваш найбільш улюблений інтерактивний метод навчання учнів на уроках географії, у позаурочній діяльності? Чому?»

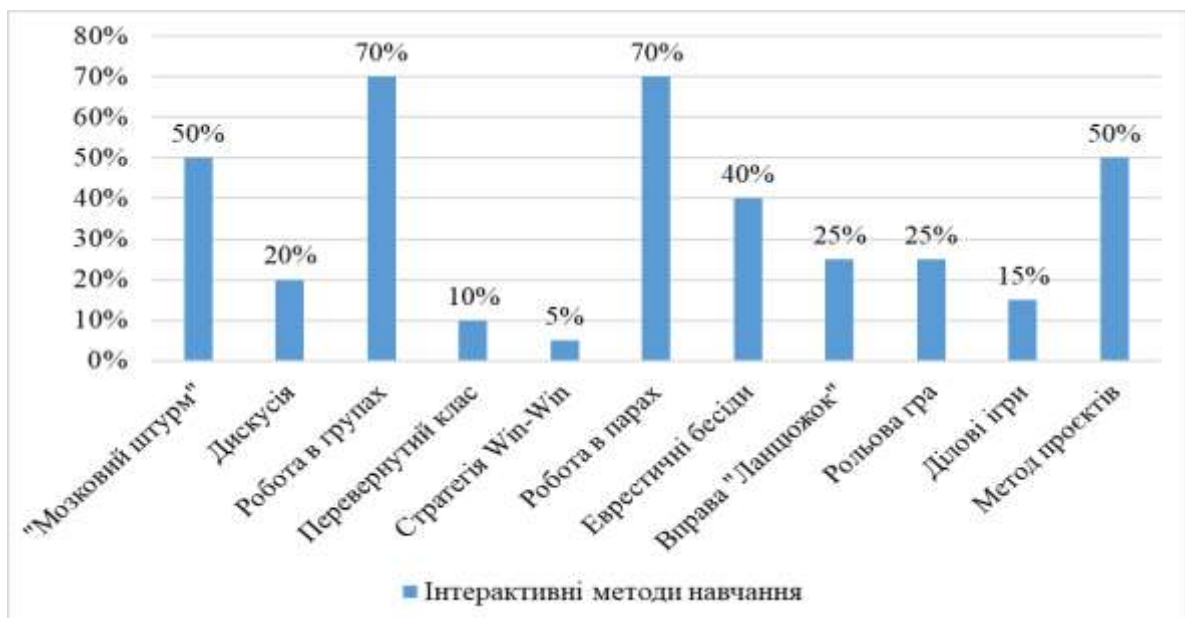

Рис. 2.5. Найбільш популярні серед вчителів інтерактивні технології навчання, використовувані в освітньому процесі на уроках викладання шкільного курсу географії

Виходячи з рис. 2.5, можна констатувати, що найбільшою популярністю серед вчителів географії в загальноосвітніх навчальних закладах є інтерактивні технології «Робота в групах» та «Робота в парах» - по 70% опитаних респондентів; технологія «Мозковий штурм» та метод проєктів - 50% опитаних респондентів; проведення евристичних бесід – 40% респондентів.

Найменш використовуваними є такі інтерактивні технології, як «Перевернутий клас» - 10% респондентів, «стратегія win-win» - 5% респондентів; «Ділова гра» - 15% опитаних респондентів.

Вчителі зазначили, що використовуючи на уроках географії свої улюблені інтерактивні методи, учні є більш зацікавленими та мотивованими до вивчення навчального матеріалу з географії, їм подобається незвичайна подача матеріалу та творчі завдання, яскрава візуалізація. Крім того, в учнів активно розвивається аналітичне та критичне мислення за допомогою інтерактивних технологій навчання, вони стають більш уважними, зосередженими та активно взаємодіють один з одним, долається комунікативний та психологічний бар'єри у спілкуванні як з однокласниками, так і з учителем. В атмосфері напівгри та командної або групової роботи учні мають змогу розкрити свій творчий та інтелектуальний потенціал, не маючи остраху зробити помилку.

На питання №7 *«Які, на Вашу думку, ключові переваги використання інтерактивних технологій навчання під час викладання учням шкільного курсу географії?»* було отримано різні відповіді, зокрема:

- «Сприяють формуванню колективізму в класі»;
- «Активізують всіх учнів на уроці»;
- «Сприяють активізації тісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу»;
- «Сприяють співтворчості та розвитку творчого потенціалу учнів та вчителів»;
- «Сприяють розвитку критичного та аналітичного мислення» та ін.

На рис. 2.6 представлені результати опитування вчителів географії на питання № 8 *«Які, на Вашу думку, головні недоліки у використанні інтерактивних технологій навчання під час викладання учням шкільного курсу географії?»*.

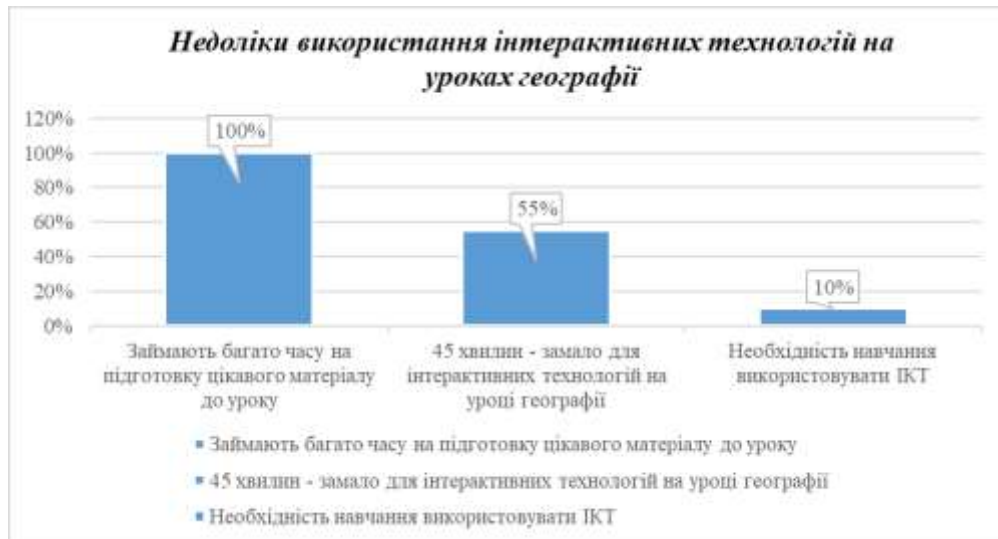

Рис. 2.6. Відповіді респондентів на питання №8 «Які, на Вашу думку, головні недоліки у використанні інтерактивних технологій навчання під час викладання учням шкільного курсу географії?»

Аналізуючи відповіді опитаних респондентів, представлених на рис. 2.6, можна констатувати, що всі вчителі географії (100% або 20 осіб) відзначили головний недолік інтерактивних технологій навчання – «Інтерактивні технології навчання займають багато часу на підготовку цікавого матеріалу до уроку географії». 55% респондентів (11 вчителів) відзначили серед недоліків також те, що протягом 45 хвилин, виділених на урок географії, надзвичайно важко організувати якісну подачу матеріалу та його засвоєння учнями з використанням інтерактивних технологій. 10% респондентів (2 особи) відзначили необхідність вивчати особливості використання ІКТ.

На рис. 2.7 представлені результати відповідей вчителів географії на питання №9 «Якими професійними компетентностями, на Вашу думку, повинен володіти сучасний педагог?».

Відповідно до рис. 2.6 було встановлено, що, на думку опитаних педагогів, сучасний вчитель географії повинен: мати особистісну орієнтованість на кожну дитину (100% респондентів); вміти використовувати інтерактивні технології та педагогічні інновації в освітньому процесі (75% респондентів); вміти гарно інтегрувати різні природознавчі дисципліни в освітньому процесі (70% респондентів); використовувати суб'єктно-діяльнісний підхід в

освітньому процесі (65% респондентів); та використовувати сучасні підходи в оцінюванні (60% респондентів).

Рис. 2.7. Відповіді респондентів на питання №9 «Якими професійними компетентностями, на Вашу думку, повинен володіти сучасний педагог?»

На питання №10 «Чи відчуваєте Ви потребу у власному професійному вдосконаленні щодо застосування педагогічних інновацій в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти?» 70% вчителів відповіли «Частково відчуваю», 20% респондентів переконані, що не відчувають потреби самовдосконалювати та розвивати інноваційну компетентність. І лише 10% респондентів відповіли позитивно, що потребують саморозвитку та самовдосконалення (рис. 2.7).

Рис. 2.8. Відповіді респондентів на питання №10 «Чи відчуваєте Ви потребу у власному професійному вдосконаленні щодо застосування педагогічних інновацій в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти?»

Узагальнивши результати проведеного опитування вчителів загальноосвітніх шкіл, було отримано кількісні показники рівня готовності педагогів до використання інтерактивних технологій навчання під час викладання ними шкільного курсу географії «Географія материків і океанів» у 7 класі (рис. 2.8).

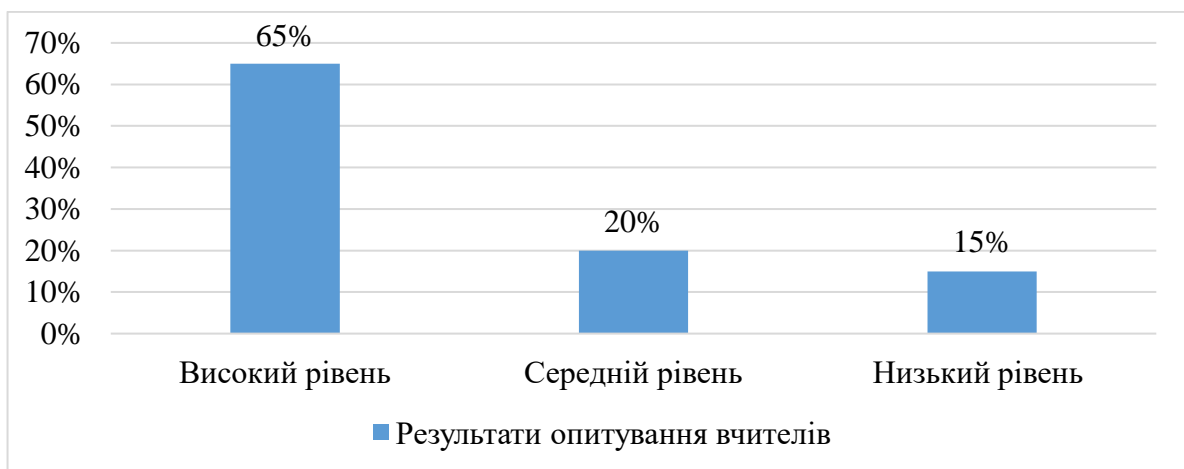

Рис. 2.9. Рівень готовності вчителів географії загальноосвітніх шкіл міста Кривого Рогу використовувати інтерактивні технології навчання в освітньому процесі на уроках під час викладання шкільного курсу географії у 7 класу

Аналізуючи дані, представлені на рис. 2.9, було встановлено, що 65% (13 осіб) опитаних вчителів-географії м. Кривого Рогу повністю готові використовувати у своїй роботі з учнями загальноосвітніх шкіл інтерактивні технології навчання, а 20% респондентів (4 особи) поступово починають впроваджувати в свою педагогічну діяльність інтерактивні методи навчання на уроках географії.

Натомість 15% опитаних вчителів-географів (3 особи) відмовляються використовувати різні інтеракції, оскільки переконані в ефективності використання традиційних методів і технологій навчання школярів середньої

ланки. У цих педагогів відсутнє бажання освоювати нові знання та застосовувати інноваційні технології у своїй професійній діяльності. Це, переважно, педагоги «старої школи», які звикли до традиційних методик навчання, тому використання інновацій в освітньому процесі для них питання складне, переймати новий передовий досвід своїх колег-педагогів як з України, так і зарубіжний досвід вони відмовляються.

Таким чином, на основі проведеного анкетування вчителів географії щодо використання ними у практичній діяльності інтерактивних технологій навчання було визначено сучасний стан використання інтерактивних технологій навчання на уроках географії в 7 класі, а також виявлено ключові проблеми щодо використання інтерактивних технологій педагогами.

Встановлено, що на сьогодні 70% вчителів географії активно впроваджують у своїй педагогічній діяльності різні інтерактивні методи навчання, зокрема роботу в групах та в парах, «мозковий штурм», проектну діяльність, дискусію, евристичні бесіди, технологію перевернутого класу тощо. При цьому педагоги відзначають головним недоліком інтерактивного навчання: «Витрату великої кількості часу на підготовку уроку та навчального матеріалу», «Необхідність опановування та використання інформаційних комунікаційних технологій», «Брак часу для проведення якісного уроку».

2.2. Методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій на уроках географії у 7 класі

У сучасній педагогічній науці та практиці у вихованні та навчанні дітей будь-якого віку особлива роль належить організації такої діяльності на уроках та в позакласній діяльності, яку у класичному розумінні розглядають як особистісно орієнтовану взаємодію педагога і учня, що виступає однією з ключових умов розвитку учня, становлення його як особистості в шкільні роки [1].

Крім того, під час організації урочної та позакласної діяльності, спрямованої на вивчення та закріплення навчального матеріалу із шкільного

курсу географії 7 для учнів 7 класу «Географія материків і океанів» із використанням інтерактивних технологій, пропонується дотримання таких методичних рекомендацій та орієнтирів:

1) обов'язково враховувати вікові особливості учнів 7 класу та підбирати навчальний матеріал із урахуванням інтересів учнів до комп'ютерних технологій та різних застосунків у телефонах та планшетах;

2) розробляючи та організовуючи урок із використанням інтерактивних технологій, передбачається дотримання низки принципів, представлених на рис. 2.10.

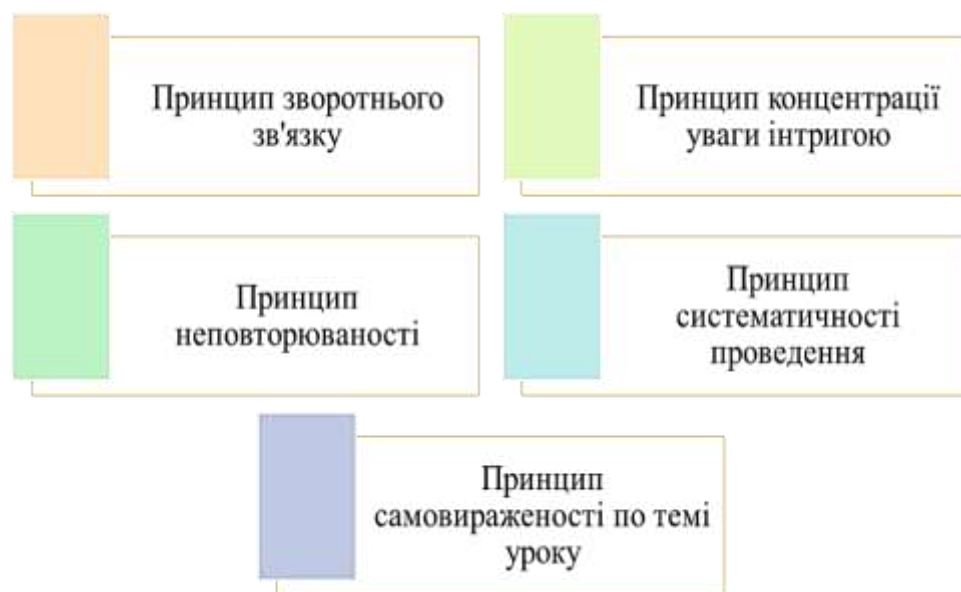

Рис. 2.10. Принципи організації уроку географії у 7 класі із використанням інтерактивних технологій. Джерело: власна розробка автора.

Розкриємо зміст наведених на рис. 2.10. принципів організації уроків географії та позакласних заходів у 7 класі із використанням інтерактивних технологій навчання:

1. Принцип зворотного зв'язку – передбачає здійснення регулярного контролю вчителем процесу навчання учнів 7 класу за допомогою розвиненої системи прийомів зворотного зв'язку (діагностичні картки; бесіда; тощо).

2. Принцип концентрації уваги інтригою – полягає у спрямуванні та зосередженні зусиль вчителя на підборі таких тем для застосування різних

інтеракцій із шкільного курсу географії для учнів 7 класу, які можуть активізувати інтерес, творчу уяву, емпатію та увагу учнів, а також та сприяють їх тривалій та ефективній поляризації.

3. Принцип неповторюваності – полягає у тому, що вчитель географії у ході освітнього процесу процесу не повинен повторювати педагогічні прийоми формування в учнів знань, вмінь та навичок під час вивчення шкільного курсу географії «Географія материків і океанів» (7 клас) – навчальні ігри/вправи/запитання/інтерактивні технології не повинні постійно повторюватися. У тому випадку, якщо суть інтерактивного прийому/методу є ідентичною, необхідно запропонувати новий сюжет навчальної гри/вправи тощо.

4. Принцип систематичності проведення – передбачає забезпечення проведення уроків із використання інтерактивних технологій постійно та систематично, не менше, ніж 1–2 рази на місяць.

5. Принцип самовираженості за темою уроку/позакласної діяльності – передбачає надання учням можливості висловлювати свої думки та особисті враження за пройденим навчальним матеріалом та пропонувати вчителю шляхи можливого вдосконалення інтерактивної технології, вправи чи завдання для наступних уроків;

3) використовувати такі інтерактивні технології, які б сприяли забезпеченню творчої реалізації учнів 7 класу, стимулювали формування в дітей власного інтересу та зацікавленості до різних аспектів життя представників інших країн та континентів, обумовлені сукупністю різних чинників – географічних, культурних, економічних, соціальних тощо. Наприклад, використання технології case-study дає можливість ознайомити учнів із реальними життєвими ситуаціями, що трапилися із мешканцями Африки, Південної Америки, Азії або інших місцевостей та запропонувати можливі варіанти вирішення проблемної ситуації, враховуючи місцезнаходження країни (континенту), її географічне положення, клімат, рослинний та тваринний світ тощо;

4) створити комфортне розвивальне середовище із використанням різних засобів візуалізації (інфографікою, схемами, ментальними картами, географічними мапами тощо), які б дали змогу учням засвоювати навчальний матеріал візуально;

5) враховуючи Методичні рекомендації щодо викладання географії у 2022/2023 навчальному році, затверджених Листом Міністерства освіти і науки України від 19 серпня 2022 р. №1/9530-22, планувати проведення уроків географії таким чином, аби інтегрувати декілька природничих дисциплін, збільшивши таким чином тривалість уроку з 45 хвилин до 75 хвилин, що, у свою чергу, сприятиме більш якісному використанню інтерактивних технологій навчання та представлення учням навчального матеріалу зі шкільного курсу географії 7 класу;

б) під час використання інтерактивної технології «метод проєктів» керуватися принципами, представленими на рис. 2.10

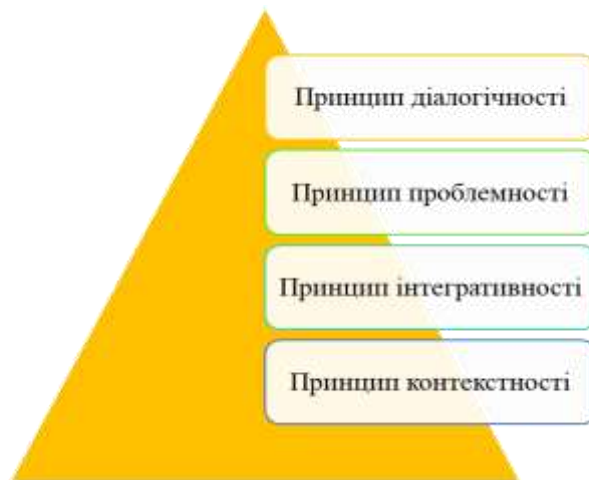

Рис. 2.11. Принципи проєктної діяльності учнів 7 класу на уроках географії

Розкриємо зміст наведених на рис. 2.11 принципів організації проєктної діяльності учнів 7 класу під час вивчення шкільного курсу географії «Географія материків і океанів» більш детально:

1) принцип діалогічності – полягає у тому, що діалог між учнями 7 класу у ході проєктної діяльності покликаний виконувати функцію специфічного соціокультурного середовища, що створює умови для прийняття учнями

нового досвіду, унаслідок чого отриманий навчальний матеріал стає особистісно значущим;

2) принцип проблемності – виникає у процесі вирішення проблемної ситуації, яка обумовлює початок активної мисленнєвої діяльності учнів, проявів самостійності, внаслідок того, що учні виявляють протиріччя між відомим для них змістом та неможливістю пояснити нові факти та явища. Так, процесі вирішення певної проблеми нерідко призводить до оригінальних, нестандартних способів діяльності та результату;

3) принцип контекстності – полягає у можливості творення проєктів, наближених до певної сфери життєдіяльності учнів;

4) принцип інтегративності – передбачає можливість поєднання у процесі проєктної діяльності учнів 7 класу різних напрямків (наприклад, географії та фізики у ході проєкту за темою уроку географії в межах шкільного курсу географії «Географія материків і океанів (7 клас)).

Таким чином, на основі аналізу сучасної педагогічної та методичної літератури, вивчення нормативної бази у сфері вивчення шкільного курсу географії, було розроблено методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій на уроках географії у 7 класі: врахування інтересів та вікових особливостей учнів 7 класу; дотримання принципів використання інтерактивних технологій на уроках географії (зворотного зв'язку, концентрації уваги, систематичності, самовираженості на уроках географії тощо); створення комфортного розвивального середовища на уроці; інтеграція різних навчальних дисциплін з метою збільшення тривалості уроку; тощо.

2.3. Методичні розробки уроків та позакласних заходів з використанням інтерактивних технологій при вивченні шкільного курсу «Географія материків і океанів» (7 клас)

На основі Навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Географія (6–9 класи)», затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 07 червня 2017 р. № 804, змісту навчального матеріалу

курсу «Географія материків та океанів» (7 клас) [34], а також аналізу психолого-педагогічної літератури щодо особливостей використання інтерактивних методів навчання на уроках географії, нами було розроблено систему уроків географії та позакласних заходів для вивчення шкільного курсу «Географія материків і океанів» (7 клас), а саме:

1) систему уроків з навчальної теми «Австралія» для учнів 7 класу із використанням інтерактивних методів навчання; та

2) позакласні заходи у форматі географічних КВК по темам «Африка» та «Південна Америка».

У таблиці 2.1 представлені теми уроків та інтерактивні вправи, що застосовуються під час уроку.

Таблиця 2.1

Можливості використання інтерактивних технологій при вивченні теми «Австралія» шкільного курсу «Географія материків та океанів»

Тема уроку	Етап уроку	Інтерактивна вправа, що буде застосовуватись	Мета застосування
«Географічне положення та історія відкриття і дослідження Австралії. Геологічна будова та рельєф».	Вивчення нового матеріалу	Робота в групах	Формування умінь учнів 7 класу взаємодіяти під час: 1) складання характеристики географічного положення материка та виявлення на карті основних його рис; 2) створення загального уявлення про своєрідність і неповторність материка; 3) ознайомлення учнів з основними відомостями з історії відкриття материка. Удосконалення умінь учнів застосовувати теоретичні знання для набуття нових знань.
	Систематизація знань учнів	Інтерактивна вправа «Закінчи фразу»	Проведення перевірки засвоєного нового матеріалу по темі уроку.
		Інтерактивна вправа з атласом (картою)	Розвиток уваги учнів, критичного мислення; формування навичок логічного зіставлення географічних даних,

		«Поясни чому?»	узагальнення інформації та здійснення висновків.
	Підсумок уроку	Інтерактивна технологія «Мікрофон»	Формування та розвиток навичок систематизувати та узагальнювати отримані знання по темі уроку; розвиток монологічного мовлення.
«Природні зони Австралії. Органічний світ»	Перевірка домашнього завдання	Інтерактивна вправа «Вікторина знань»	Перевірка домашнього завдання, виконаного учнями. Сприяє визначенню засвоєння нового матеріалу учнем.
	Активізація знань учнів	Інтерактивний прийом «Мозковий штурм»	Активізація пізнавальної діяльності учнів, їх зацікавленості в отриманні нових знань.
	Вивчення нового матеріалу	Робота у групах	Формування умінь учнів 7 класу взаємодіяти під час знайомства з природними зонами Австралії, особливостями флори та фауни Австралійського материка; виявлення причин своєрідності органічного світу материка; формування вмінь і навичок роботи з картою, підручником, додатковим матеріалом; Продовження формування навичок виявляти причинно - наслідкові зв'язки, порівнювати, аналізувати, робити висновки. Виховання почуття колективізму, делікатності, уміння відстояти свою точку зору і чути думки інших.
	Узагальнення і систематизація знань. Рефлексія.		Інтерактивна вправа «Розповідь-провокація»
«Тест на уважність»			Розвиток уваги учнів, критичного мислення; формування навичок логічного зіставлення географічних даних, узагальнення інформації та здійснення висновків.
«Населення Австралії.	Систематизація знань учнів	Інтерактивна вправа	Проведення перевірки засвоєного нового матеріалу по темі уроку.

Австралійський Союз»		«Продовжи речення»	
		Вікторина «Визначте назву міста»	Проведення перевірки засвоєного нового матеріалу по темі уроку.
	Підсумок уроку та домашнє завдання	Розробити проєкт туристичного маршруту Австралії (робота у групах по 3 учня)	Активізація пізнавальної діяльності учнів, їх зацікавленості в отриманні нових знань. Виховання почуття колективізму, делікатності, уміння відстояти свою точку зору і чути думки інших.

Джерело: власна розробка автора.

Приклади застосування інтерактивних вправ, представлених у табл. 2.1, наведені нижче.

1. Під час проведення уроку географії у 7 класі по темі «Географічне положення та історія відкриття і дослідження Австралії. Геологічна будова та рельєф» пропонується використання наступних інтерактивних методів та технологій навчання:

1) На етапі вивчення нового матеріалу передбачається використання різних інтерактивних вправ, що передбачають роботу в групах:

Вправа «Географічна розминка»

Вчитель: Учні, зараз пропоную вам роботу цікаву роботу в групах. Розподіліться на 3 команди. Кожній команді буде надано окреме завдання.

I група: визначити положення материка на карті світу, його крайні точки та протяжність;

II група: визначити океани та моря, води яких омивають материк, а також кліматичні пояси, в яких він розташований;

III група: визначити положення материка щодо інших материків та його берегову лінію.

На це завдання вам відводиться 5 хвилин. Потім представник від кожної команди звітує про виконану роботу.

(Перевірка групової роботи через 5 хвилин)

Учні, час вичерпано. Запрошую представників кожної команди до дошки, та перевіримо їх дослідження за допомогою проєктора та комп'ютера.

Представник від першої команди (надає пояснення матеріалу класу за допомогою карти, вчитель перевіряє правильність на слайді, представленому на рис. 2.12).

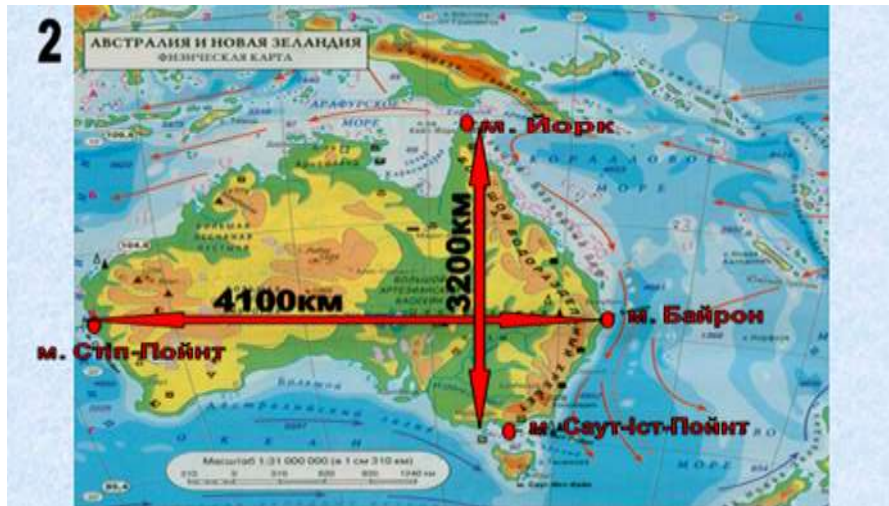

Рис. 2.12. Перевірка виконаного завдання I групи

Представник від другої команди (надає пояснення матеріалу класу за допомогою карти, вчитель перевіряє правильність на слайді, представленому на рис. 2.13).

Рис. 2.13. Перевірка виконаного завдання II групи

Представник від третьої команди (надає пояснення матеріалу класу за допомогою карти, вчитель перевіряє правильність на слайді, представленому на рис. 2.14).

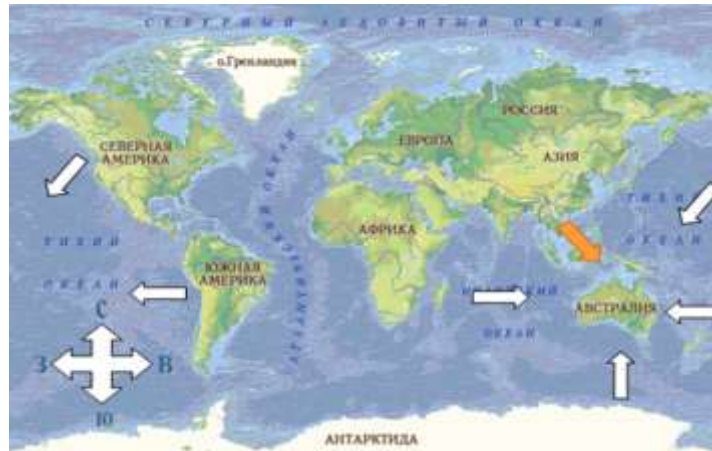

Рис. 2.14. Перевірка виконаного завдання III групи

2) На етапі систематизації знань учнів пропонується використання двох інтерактивних вправ «Закінчи фразу» та «Поясни чому?» (фрагмент уроку наведений нижче):

Вчитель: Діти, а тепер давайте перевіримо, наскільки гарно ви засвоїли сьогоднішній матеріал. Я буду зачитувати початок фрази, а вам потрібно її продовжити.

Інтерактивна вправа «Закінчи фразу»

Австралію посередині перетинає ...

Австралія цілком знаходиться в ...

З півночі материк омиває ...

Східною крайньою точкою вважається ...

Найбільша затока – ...

Острів Тасманію від Австралії відокремлює ...

Австралію омиває із заходу ... океан, а зі сходу – ... океан.

Вчитель: Чудова робота! Попрацюємо з картою (діти за партами використовують також атласи). Я зачитую вам ситуацію, а вам необхідно пояснити чому так сталося.

Інтерактивна вправа «Поясни, чому?»

(Вчитель зачитує ситуацію): Виконуючи домашню роботу, Василь наніс на контурну карту Велику Австралійську протоку і півострів Тасманія, на півночі зазначив море Карпентарія, на півдні затоку Арнемленд, на сході мис Йорк, а вздовж західного узбережжя – Великий Бар'єрний риф, який опинився у нього в Атлантичному океані. Він виконав завдання дуже охайно, але отримав оцінку «2». Поясни, чому?

3) На етапі підведення підсумків уроку пропонується використання інтерактивної технології «Мікрофон» (фрагмент уроку наведений нижче):

Вчитель: Сьогодні на уроці ви відкрили для себе один із найзагадковіших материків світу. Що найбільш вас вразило?

Інтерактивний прийом «Мікрофон»

Кожен учень по черзі бере в руку «уявний мікрофон» та розповідає, що саме йому запам'яталося найбільше, що не сподобалося у вивченні нового матеріалу, що хотів би ще дізнатися.

2. Під час проведення уроку географії у 7 класі по темі «Населення Австралії. Австралійський Союз» пропонується використання наступних інтерактивних методів та технологій навчання:

1) На етапі систематизації знань учнів пропонується використання інтерактивної вправи «Закінчи фразу» та вікторини (фрагмент уроку наведений нижче):

Вчитель: Діти, як ви вважаєте, чи гарно вами було засвоєно матеріал? Я буду зачитувати початок фрази, а вам потрібно її продовжити.

Інтерактивна вправа «Закінчи фразу»

1. Австралія за площею займає ...
2. По населенню Австралія – це одне з ...
3. Аборигени – це ...
4. Столиця Австралії – ...
5. Велика частина населення Австралії проживає ...

Вчитель: Чудова робота! А тепер давайте пригадаємо назви міст та проведемо вікторину «Визначте назву міста».

Вікторина «Визначте назву міста»

1. Це найстаріше місто Австралії. Його головна визначна пам'ятка – Оперний театр і гігантський одноарковий міст, протяжністю 4 км.

2. На мові аборигенів назва цього міста означає «місце зустрічей». Це невелике, затишне і зелене місто.

3. Це місто названо на честь британського прем'єр-міністра лорда. Тут знаходиться музей-будиночок Дж. Кука.

4. Це наймолодше місто Австралії. Воно найбільш віддалене від решти міст.

2) На етапі підведення підсумків уроку дітям пропонується домашнє завдання у формі проєктної роботи по групах (по 3 учня).

Проектна робота

Вчитель: Домашнім завданням для вас буде підготувати проєкт туристичного маршруту до Австралії. Це груповий проєкт, тому ви самі обираєте з ким ви будете працювати.

3. Під час проведення уроку географії у 7 класі по темі «Природні зони Австралії. Органічний світ» пропонується використання наступних інтерактивних методів та технологій навчання: інтерактивної вправи «вікторина знань», «мозковий штурм», роботу у групах, «розповідь-провокацію», тест на уважність.

Приклади застосування наведених інтерактивних технологій навчання представлені у розробленому плані-конспекті інтерактивного уроку географії для учнів 7 класу, що наведений нижче.

ПЛАН-КОНСПЕКТ

ІНТЕРАКТИВНОГО УРОКУ ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ УЧНІВ 7 КЛАСУ

НА ТЕМУ:

«ПРИРОДНІ ЗОНИ АВСТРАЛІЇ. ОРГАНІЧНИЙ СВІТ»

(курс «Географія материків та океанів» (7 клас))

Мета заняття: ознайомлення учнів 7 класу із природними зонами Австралії та надання їм точної характеристики; розкриття особливостей флори та фауни австралійського материка; виявлення причин своєрідності органічного світу материка Австралія; продовження формування вмінь та навичок учнів 7 класу роботи з картою, підручником та додатковими матеріалами.

Завдання:

- розвивати пізнавальні інтереси учнів 7 класу;
- розвивати увагу, логічне та критичне мислення;
- стимулювати в учнів бажання розширити свій кругозір;
- розвиток навичок виявлення причинно-наслідкових зв'язків, порівняння, аналізу, узагальнення та формулювання висновків;
- виховувати в учнів чесність, уміння об'єктивно оцінювати власні знання і знання своїх товаришів;
- виховувати почуття колективізму, делікатності, уміння відстоювати власну думку і вислуховувати думки інших.

Тип заняття: інтерактивний; урок-дослідження.

Методи: бесіда; пояснення; ілюстративний; демонстраційний; самостійна робота; робота в групах.

Форми організації пізнавальної діяльності: індивідуальна; фронтальна; групова.

Матеріали та обладнання: фізична карта Австралії; карта «Природні зони світу»; атласи для 7 класу; ноутбук; мультимедійний проєктор; підготовлена презентація; картки з новими географічними термінами; картки із завданнями для команд; роздатковий матеріал; картки із питаннями для вікторини; «золоті зірки» - фішки-бали.

ХІД УРОКУ

1. Організаційний момент.
2. Перевірка домашнього завдання.
 - 2.1. Проведення «Вікторини знань».

3. Активізація знань учнів.

3.1. Інтерактивний прийом «Мозковий штурм».

4. Повідомлення теми та мети уроку.

5. Вивчення нового матеріалу.

5.1. Робота з картою.

5.2. Робота у групах.

5.3. Перевірка виконаного завдання.

6. Узагальнення і систематизація знань. Рефлексія.

6.1. Розповідь-провокація.

6.2. Тест на уважність.

7. Підсумок уроку. Оцінювання.

8. Домашнє завдання.

1. Організаційний момент.

(Привітання, визначення присутніх та відсутніх дітей на уроці географії).

2. Перевірка домашнього завдання.

2.1. «Вікторина знань».

Вчитель: А зараз, дорогі учні, давайте із вами перевіримо, наскільки гарно ви познайомилися із таким чудовим материком як Австралія? Проведемо цікаву «Вікторину знань» (учитель дістає картки із питаннями вікторини та зачитує їх учням. За кожну правильну відповідь учень отримує фішку у формі золотої зірки).

- Показати на карті найдовшу річку Австралії?
- Що таке крики?
- Яка назва найбільшої притоки найдовшої ріки Австралії (показати на фізичній карті)?
- Що таке «мертве серце Австралії»?
- Чи існують в Австралії льодовики? Чому?
- Чому Австралія відома як найсухіший материк?

3. Активізація знань учнів.

Вчитель: Учні, у нас із вами сьогодні незвичайний урок...Ми разом із вами відправимося у захоплюючу подорож до Terra Incognita та станемо справжніми дослідниками унікального царства природи Австралії.

Давайте послухаємо уривок із книги видатного письменника Жуля Верна «Діти капітана Гранта» про цей незвичайний край! *(учитель зачитує урок із книги):*

«Цей край – найцікавіший на всій земній кулі! Його виникнення, рослини, тварини, клімат – все це дивувало, дивує і ще здивує вчених усього світу. Материк, де дерева щорічно втрачають не листя, а кору; де листя звернені до сонця не поверхнею, а ребром, і не дають тіні; де дерева низькорослі, а трави гігантської вишини; де тварини незвичайні; де у чотириногих є дзьоби, наприклад, у єхидни і качкодзьоба; де у стрибуна кенгуру лапи різної довжини...Найхімерніша, найнелогічніша країна з усіх, які коли-небудь існували! Земля парадоксальна, спростовує закони природи...» [8].

3.1. Інтерактивний прийом «Мозковий штурм»

Вчитель: Ви уважно слухали уривок про Австралію. Діти, як ви гадаєте, що саме, на вашу думку, міг описувати Жюль Верн? *(автор описував унікальну природу Австралії).*

(Учні 7 класу висловлюють свої власні припущення, що саме Паганель описував, що на уроці вони будуть вивчати природні зони материка Австралія).

4. Повідомлення теми та мети уроку.

Вчитель: Діти, ви вірно припустили, що темою нашого уроку сьогодні буде «Природні зони Австралії. Органічний світ».

(Вчитель вмикає проєктор і демонструє Слайд №1 презентації із назвою теми уроку. Потім вмикає Слайд № 2 із віршом про Австралію)

Вчитель: Давайте зачитаємо уривок із вірша про природу австралійського материка:

Синій-синій океан,

Кенгуру стрибучий,
 Швидкий-швидкий бумеранг
 І квітка пахуча.
 Яскраво світить у височині
 Золотеє Сонце,
 Бумеранг летить до мене
 (Він завжди вернеться).
 Розтискаю свій кулак,
 Руку підставляю:
 Ось він, ось він – бумеранг!
 Все одно зловлю я.
 Страус весело біжить,
 Тінь коротше стала.
 А на гілках солодко спить
 Маленький коала.

Вчитель: Ми продовжуємо із вами вивчати у всій своїй величі і красі, чарівний, а часто й екзотичний світ Австралії. І сьогодні на уроці ви зустрінетеся віч на віч із цим незвичайним континентом, його природою – самобутньою та неповторною.

5. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель: Людина завжди для себе відкриває всю красу планети під час подорожей. Відомо, що будь-яка експедиція, подорож починається з вивчення карти. Тому пропоную вам, юні дослідники Австралії, звернути увагу на карту «Природні зони світу».

5.1. Робота з картою.

(Вчитель ставить питання учням):

- 1) Що ж таке «природна зона»?
- 2) Перерахуйте основні компоненти природного середовища. Давайте згадаємо, в якій послідовності треба характеризувати природну зону?

(Відповіді учнів: географічне положення, рельєф, клімат, внутрішні води, ґрунти, рослинний і тваринний світ).

3) Чому ми характеризуємо природну зону саме у названій вами послідовності?

(Відповіді учнів: У природній зоні компоненти природи перебувають у тісному взаємозв'язку. Наприклад, клімат залежить від географічного положення та рельєфу).

Вчитель: Давайте уважно розглянемо карту «Природні зони світу». Назвіть, у яких природних зонах знаходиться Австралія?

(Учні, роздивляючись карту, дають свої відповіді)

5.2. Рольова гра «Юні дослідники» (робота у групах).

Вчитель: Зараз я пропоную вам, юні дослідники, провести дослідження деяких куточків природи австралійського материка. Тому для цього вам необхідно самостійно розподілитися на 4 експедиції та самостійно визначитися із їх складом *(учні самостійно діляться на 4 групи та пересаджуються у класі).*

Чудово, зараз ви сформували експедиції, самі вирішили, кому ви довіряєте і з ким саме хотіли б разом подорожувати незвіданими стежками Австралії.

Тепер, підійдіть-но до мене по одному представнику від кожної експедиції та отримайте конверти із завданнями. У конвертах:

I група – «Дослідження твердолисних вічнозелених лісів і чагарників»;

II група – «Перемінно-вологі тропічні ліси»;

III група – «Савани та рідколісся»;

IV група – «Зона пустель та напівпустель».

Вчитель: Під час експедицій всі мандрівники свої спостереження фіксують у похідних щоденниках. Ми також будемо ними користуватися сьогодні. Перед кожним із вас на партах лежать схеми.

Вам слід визначитися із напрямком вашого дослідження:

1) Кліматолог

Завдання:

За допомогою карти «Кліматичні пояси та області світу» та карти «Природні зони світу» визначити, в яких кліматичних поясах знаходиться природна зона Австралії.

2) Ґрунтознавець

Завдання:

За допомогою проведення порівняння карт «Ґрунти світу» та «Природні зони світу» визначити тип ґрунтів аналізованої природної зони.

3) Ботанік

Завдання:

Дослідити рослинний світ природної зони.

4) Зоолог

Завдання:

Дослідити тваринний світ природної зони.

Вчитель: Наразі, учні, підніміть руки, хто з вас буде вивчати клімат природних зон, хто – тип ґрунтів, хто займатиметься вивченням рослин, а хто – тварин.

(Під час вивчення своєї природної зони в учнів є можливість користуватися підручником «Географія материків та океанів» (7 клас) та підготовленим учителем додатковим матеріалом).

Вчитель: Юні дослідники, у вас є 5 хвилин. Ролі розподілені, тому ми розпочинаємо наше дослідження!

5.3. Перевірка виконаного завдання.

Вчитель: Час сплинув, тому я пропоную вам виступити із результатами своїх проведених досліджень!

(Діти виходять та представляють свої доповіді на основі проведених досліджень при цьому вчитель змінює слайди із природними зонами Австралії).

5.4. Розповідь учителя.

Вчитель: Діти, ви великі молодці! Закінчуючи нашу подорож, прошу звернути увагу на те, як людина вплинула і змінила природу Австралії. Так, на сьогодні на цьому материку:

- 1) стрімко скорочується площа лісів;
- 2) 75% території материка Австралії тепер схильне до опустелювання;
- 3) деякі види тварин винищені повністю, а інші знаходяться на межі зникнення;

4) рослинний світ також постраждав від господарської діяльності та втручання людини в дику природу цієї унікальної частини світу. Згадайте жахливі минулорічні пожежі по всій території Австралії, коли загинули сотні тисяч тваринок!

5) Але незважаючи на все це, лише близько 2% земельного фонду Австралії займають природоохоронні території, тому що одним із головних прагнень австралійців є збереження свого унікального органічного світу!

Вчитель (*демонструє слайд*): Лишень подивіться на герб та валюту (гроші) Австралії! На гербі зображені страус і кенгуру, а на монетах – єхидна, качкодзьоб і птиця лірохвіст.

6. Узагальнення і систематизація знань. Рефлексія.

Вчитель: Отже, діти, будучи сьогодні дослідниками Австралії та подорожуючи по Австралійському континенту ми вивчили з вами його природні зони, їх особливості. Тож дайте мені відповіді на питання:

- 1) Від чого залежить розміщення природних зон?
- 2) У чому ж своєрідність рослинного світу?

(Відповіді учнів: своєрідність рослинного світу пов'язана з тим, що тривала ізоляція від інших материків, а так само сухість клімату сприяла утворенню пустель і саван).

Вчитель: Для закріплення ваших знань давайте виконаємо низку завдань!

6.1. «Розповідь-провокація».

Завдання: знайти помилки у розповіді та виправити їх.

(Вчитель зачитує текст)

«Велика частина Австралії знаходиться в екваторіальному кліматичному поясі, тому там переважає сухий клімат. У субекваторіальних лісах серед високих трав разом з іншими деревами (пальмами, фікусами) виростають своєрідні дерева баобаби з товстим у основі стовбуром, який різко звужується на верхівці.

Найбільша річкова система Австралії – Дарлінг з великою притокою Муррейем. Тимчасові пересихаючі річки на Австралійському материка прийнято називати «ваді».

Рельєф Австралії порівняно простий. У його основі покладено складчастість, на сході материка знаходиться Австралійська платформа.

Тваринний світ своєрідний. Тут мешкають єхидна, качкодзьоб, які виводять дитинчат з яєць. Часто зустрічаються бегемоти, слони, інші великі тварини. В Австралії живе багато сумчастих тварин.

(На дошці написати помилки, допущені в оповіданні – учні по черзі виходять і записують помилки).

6.2. «Тест на уважність».

Правильна відповідь у тесті – це перші букви нового терміну, значення якого учень 7 класу дізнався під час інтерактивного уроку.

1. Північ Австралії займає кліматичний пояс...

С – субекваторіальний

Л – арктичний

2. В Австралії ендемічних видів більше серед...

К – тварин

Е – рослин

3. Унікальність органічного світу материка пов'язана з тим, що Австралія...

У – найменший материк

Р – давно відокремилася від інших материків і розташовується ізольовано.

4. Австралійським лінивцем прийнято називати...

Е – коалу

Ж – кенгуру

5. Тваринний світ Австралії відрізняється своєю унікальністю тому, що тут більше, ніж на інших материках, тварин:

Б – сумчастих

М – земноводних .

(Відповідь-ключ до тесту: «скреб»).

7. Підсумок уроку. Оцінювання.

Вчитель: Любі учні, гарно дякую вам за чудовий урок! Ви сьогодні продемонстрували себе як справжні дослідники! Давайте підрахуємо ваші фішки золоті зірочки та виставимо гарні оцінки!

8. Домашнє завдання.

Вчитель: Домашнім завданням буде:

1) робота із контурною картою: необхідно зафарбувати природні зони Австралії;

2) творча робота для груп «Склади кросворд на тему «Органічний світ Австралії»;

3) дослідницький проєкт на тему: «Широкими просторами Австралійського континенту».

ПЛАН-КОНСПЕКТ

ІНТЕРАКТИВНОГО УРОКУ ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ УЧНІВ 7 КЛАСУ

НА ТЕМУ:

«ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ТА ІСТОРІЯ ВІДКРИТТЯ І ДОСЛІДЖЕННЯ АВСТРАЛІЇ. ГЕОЛОГІЧНА БУДОВА ТА РЕЛЬЄФ»

Мета уроку: формування в учнів уявлень про фізико-географічне положення Австралії; познайомити учнів з історією відкриття та дослідження цього материка;

Завдання: розвивати вміння працювати з картою; виявити причинно-наслідкові зв'язки з прикладів впливу географічне розташування будови

материка, на особливості його рельєфу; виховувати пізнавальний інтерес; створити сприятливе становище на уроці; виховувати комунікативні риси в учнів.

Обладнання та матеріали: фізична карта світу, презентація, інтерактивна дошка, роздатковий матеріал.

Тип уроку: Вивчення нового матеріалу.

Методи: пошуковий, репродуктивний.

Форма організації навчання: фронтальна, індивідуальна, групова.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Під час уроку учнями заповнюється «Робочий лист учня».

II. Актуалізація знань учнів. Слайд №1

Рис. 2.15. Найцікавіший край на планеті Земля

Вчитель: Подивіться на фото та згадайте тему нашого уроку?

Слайд №2 «? - ... це найцікавіший край на всій земній кулі»

Рис. 2.16. Найцікавіший край на планеті Земля

Вчитель зачитує уривок повісті «Діти капітана Гранта»:

«Його виникнення, природа, рослини, тварини, клімат, його прийдешнє зникнення – дивувало, дивує та здивує всіх учених світу. Уявіть собі, мої друзі, материк, який, зароджуючись, піднімався з морських хвиль не своєю центральною частиною, а краями, як своєрідне гігантське кільце; материк, який, можливо, таїть у самій серцевині своє напіввипарене море; материк, де річки з кожним днем дедалі більше пересихають; де немає вогкості ні повітря, ні ґрунті; де дерева щороку втрачають не листя, а кору; де листя звернене до сонця рубом і не дає тіні; де дерева часто негорючі; де тесаний камінь тане від дощу; де ліси низькорослі, а трави гігантської висоти; де тварини незвичайні; де у чотирилапих є дзьоби, як у єхидни та качконоса, що змусило вчених придумати особливий клас птахозвірів; де у кенгуру лапи різної довжини; де у баранів свинячі рила; де лисиці пурхають із дерева на дерево; де лебеді чорні; де щури в'ють гнізда; де птахи вражають різноманітністю свого співу і своїх голосів: одна служить будильником, інша – клацає, як бич кучера поштової карети, третя - наслідує точильника, четверта - цокає, мов маятник годинника; де є така, що сміється вранці, коли сходить сонце, і така, що плаче вечорами, коли воно заходить. О! Найхімерніша, найнелогічніша країна! Земля парадоксальна, яка заперечує всі закони природи!» [8].

Вчитель: Як ви думаєте, який материк описує герой Жак Паганель, герой Жуля Верна «Діти капітана Гранта»? (*Австралія*)

III. Повідомлення теми уроку. Вивчення нового матеріалу

Слайд №3 (карта Австралії)

Рис. 2.17. Найцікавіший край на планеті Земля

Сьогодні на уроці ми почнемо вивчати материк Австралії.

3.1. Робота в групах. *(На виконання завдання – 7 хвилин).*

Завдання для групи №1 – «Відкриття Австралії».

Завдання для групи №2 – «Фізико-географічне положення Австралії»

Завдання для групи №3 – «Рельєф Австралії та корисні копалини».

(Після 7 хвилин вчитель пропонує познайомитися з материком Австралія та надає учням групи слово, виступати можуть по черзі).

Група 1

1. Провести аналіз карти «Вивчення Австралії».
2. Охарактеризувати кожного з дослідників та назвати їх внесок у відкриття Австралії.

Група 2

1. Визначте, як розташований материк щодо екватора, тропіків (полярних кіл) та нульового меридіана.
2. Знайдіть крайні точки материка, визначте їх координати?
3. Визначте, які океани та моря омивають материк?
4. Як розташований материк щодо інших материків?

Група 3

1. У якій частині материка розташована форма рельєфа?
2. У якому напрямі тягнеться?
3. Які приблизні розміри?
4. Яка найбільша висота, переважаючи висоти?
5. Які в Австралії є корисні копалини?

3.2. Повідомлення нового матеріалу

Слайд 6 (Рельєф Австралії)

Рис. 2.18. Карта рельєфу Австралії

Слайд 7 (Карта крайніх точок)

Рис. 2.19. Карта крайніх точок Австралії

Крайні точки: північна - мис Йорк (10° пд. ш. 143° в. д.), південна - мис Саут-Іст-Пойнт (39° пд. ш. 146° сх. д.), східна - мис Байрон (28° пд. ш. 153° ст. д.), західна - мис Стіп-Пойнт (26° пд. ш. 113° ст. д.).

В Австралії центральні області майже однаково віддалені від океанів. Береги Австралії слабо порізані. Тут мало бухт, а найзручніші з них розташовані на південному сході материка, де знаходяться великі порти. Найбільш звивистою є лінія північного узбережжя, де глибоко в материк врізається затока Карпентарія та виступає великий півострів Кейп-Йорк. Південні береги Австралії омиває Велику Австралійську затоку. Материк Австралію омивають води Індійського та Тихого океанів. Відгалуження теплої Південної Пасатної течії Тихого океану проходить вздовж північного

узбережжя материка, а холодна течія Західних вітрів омиває його південні береги.

3.2. Робота в парах.

Заповніть таблицю дослідників Австралії та їх наукових відкриттів.

Таблиця 2.2

Дослідники та відкриття Австралії

Дослідник	Країна	Дата	Яке відкриття було зроблене
Луїс Торрес			
Абель Тасман			
Віллем Янсзон			
Джеймс Кук			
Роберт Берк			
Ейр Джон Едуард			
Стшелецький Павл Едмунд			

Джерело: складено автором.

Висновок: Віллем Янсзон офіційно вважається першим європейцем, який досяг берегів Австралії. Він здійснив першу документально підтверджену висадку на берег Австралії. Абель Тасман – довів, що Австралія – материк. Джеймс Кук відкрив Австралію для колонізації європейцями. Всі названі мандрівники зробили свій внесок у відкриття та вивчення материка.

3.3. Повідомлення учня «Великий Бар'єрний Риф»

(Повідомлення учня, що випереджає завдання)

Великий Бар'єрний риф занесений до списку Всесвітньої спадщини, адже це найбільший з нині існуючих коралових рифів нашої планети, що розтягнувся більш ніж на 2500 кілометрів і включає майже 3 тисячі рифів площею від гектара до 100 км². почали утворюватися близько 18 мільйонів років тому, але з плином історії старі рифи руйнувалися, а на їхньому місці росли нові. Сьогодні на поверхні води можна побачити лише малу частину коралів, та й то під час відливів. Його загальна площа 348698 км², що більше

площі Великобританії. Ширина північної та південної його частин абсолютно непорівнянна — на півночі вона становить лише 2 кілометри, тоді як на півдні сягає 150 кілометрів!

IV. Первинне закріплення вивченого матеріалу. Усне опитування

- 1) У чому полягає своєрідність материка Австралія?
- 2) Хто відкрив Австралію?
- 3) Покажіть на карті об'єкти берегової лінії крайні точки материка?

V. Домашнє завдання

1. Завдання по контурній карті: нанести на контурну карту об'єкти берегової лінії та рельєфу Австралії, корисні копалини.
2. Індивідуальне випереджувальне завдання (2 учні) підготувати повідомлення на тему «Річки Австралії», «Озера Австралії».
3. Опрацювати матеріал у підручнику по темі уроку.

Надалі представлена розробка третього плану-конспекту по темі «Австралія» шкільного курсу географії (7 клас).

ПЛАН-КОНСПЕКТ

ІНТЕРАКТИВНОГО УРОКУ ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ УЧНІВ 7 КЛАСУ

НА ТЕМУ:

«НАСЕЛЕННЯ АВСТРАЛІЇ. АВСТРАЛІЙСЬКИЙ СОЮЗ»

Мета уроку: познайомити учнів із населенням Австралії.

Завдання: закріпити знання на тему «Австралійський Союз»; виявити особливості розміщення населення Австралії та його національний склад, специфіку господарського комплексу країн; сформувати вміння виділяти головне; удосконалювати вміння роботи з картографічними та текстовим матеріалом; сформувати уявлення про культуру та духовні цінності держави.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Форми роботи учнів: індивідуальна, групова; перевернутий клас.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Вчитель: Сьогодні ми з вами проведемо не зовсім звичайний урок. Ми вирушимо у подорож до зарубіжної країни. Познайомимося з населенням та його господарською діяльністю.

II. Перевірка домашнього завдання

Перевірка домашнього завдання у всіх учнів. Повторення пройденого матеріалу.

На попередньому уроці учням дали на опрацювання матеріал по темі уроку «Населення Австралії. Австралійський Союз», використовуючи інтерактивну технологію «перевернутого класу».

**НАСЕЛЕННЯ АВСТРАЛІЇ.
АВСТРАЛІЙСЬКИЙ СОЮЗ**

1. Переглянути відеоматеріал «Населення Австралії» за посиланням:
<https://www.youtube.com/watch?v=kLFdTkmvZAM>

2. Переглянути відеоматеріал «Населення, його склад та розміщення. Україна й Австралія» за посиланням:
<https://www.youtube.com/watch?v=szVVcZs7xS0>

Рис. 2.20. Матеріали для підготовки до уроку на тему «Населення Австралії.

Австралійський Союз»

II. Актуалізація знань учнів

Вчитель:

Австралія – це..? Давайте згадаємо, чим незвичайна Австралія?

2.1. Інтерактивна вправа «Закінчи речення ланцюжком»

1. Австралія – це самий ... (*низький материк*)
2. Австралія – це самий ... (*посушливий континент*)
3. Австралія – це єдиний материк, на якому нема... (*льодовиків, вулканів*)

4. Австралія – це самий єдиний материк, де збереглися примітивні ссавці... (яйцекладні та сумчасті)

5. Найбільша на Землі гряда коралових рифів – ... (великий Бар'єрний риф) 2300 км.

6. Найвища точка в Австралії –... (гора Костюшко)

7. Найнижча точка в Австралії – ... (озеро Ейр)

8. Континент займає одну державу ... (Австралійський союз)

2.2. «Мозковий штурм»

Погляньте на картинки. На них зображено прапор і герб Австралії, а також монету.

Рис. 2.21. Символи Австралії, офіційна валюта

Розділіться на дві команди та подумайте і дайте відповідь:

1) Поясніть, чому на прапорі Австралії зображені біло-червоні лінії, зірки, а на гербі – тварини?

2) Поясніть, чому на офіційній валюті Австралії – австралійському доларі зображено кенгуру?

(На обговорення відповідей надається 7 хвилин).

2.3. Завдання. На основі опрацьованого вдома текстового та відеоматеріалу, заповніть таблицю «Склад населення Австралії».

Таблиця 2.3

Склад населення Австралії

<i>Корінне населення (назва, кількість)</i>	<i>(назва етнічної групи, кількість)</i>	<i>(назва етнічної групи, кількість)</i>	<i>(назва етнічної групи, кількість)</i>

2.4. Відповіді з доповідями.

Вчитель: А зараз пропонуємо до виступу з доповідями про історію заселення Австралії учнів (вчитель називає прізвища та імена).

Назви доповідей:

- 1) «Цікавинки із життя аборигенів Австралії»;
- 2) «Чому європейці бажають жити в Австралії: 5 основних причин».

Вчитель: Традиції аборигенів, що склалися протягом тисячоліть, дуже живучі. Досі аборигени, які працюють не тільки на віддалених вівчарських фермах, а й у містах, підкоряючись якомусь незрозумілому поклику, вирушають разом зі своїми сім'ями блукати пустелею. При цьому вони відмовляються від європейської їжі та одягу і певний час живуть за законами праотців.

Завдання. На контурі Австралії за допомогою стрілок, вкажіть шляхи проникнення аборигенів до Австралії.

Рис. 2.2. Шляхи проникнення аборигенів до Австралії (робота з картою)

Інтерактивна вправа «Найбільші міста країни» (робота в групах)

Вчитель: Знайомитись з великими містами Австралії ми будемо у групах.

Завдання: користуючись матеріалом підручника та додатковим інформаційним матеріалом, опрацьованим вдома, складіть опис (кожна група) свого міста за планом: 1) географічне положення; 2) час виникнення; 3) вигляд міста.

Таблиця 2.4

Географічна характеристика найбільших міст Австралії

Велике місто	Опис
	
	
	

На сьогодні надзвичайно важливе значення відіграє організація позакласної роботи учнів при вивченні природничих наук, зокрема курсу «Географії материків та океанів», що сприяє їх всебічному розвитку, розширенню кругозору, встановленню міжособистісних зв'язків із дітьми, що мають аналогічні інтереси до географії.

Під час організації позакласної роботи сучасні вчителі географії також використовують велику кількість інтерактивних технологій, при цьому самі форми діяльності також інтерактивні. Наприклад, «географічний вечір», «географічний брейн-ринг», «Що? Де? Коли» тощо.

З огляду на це нами було розроблено систему занять із позакласної діяльності для учнів 7 класу із вивчення Розділу III «Материки тропічних широт», що передбачають використання інтерактивних технологій навчання, яка представлена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

**Можливості використання інтерактивних технологій при вивченні
Розділу III «Материки тропічних широт» шкільного курсу «Географія
материків та океанів» (7 клас) у позакласній роботі**

Тема позакласного заходу	Форма позакласної роботи	Інтерактивна вправа, що буде застосовуватись	Мета застосування інтерактивної технології
«Подорож у тропіки Південної Америки»	Географічний КВК для учнів 7 класу	Робота у групах	Формування умінь учнів 7 класу взаємодіяти під час вирішення поставлених задач. Формування навичок виявляти причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати, аналізувати, робити висновки. Виховання почуття колективізму, делікатності, уміння відстояти свою точку зору і чути думки інших. Розвиток уваги та мислення учнів. Проведення перевірки засвоєного матеріалу по темам розділу «Материки тропічних широт».

		Мозковий штурм у групах	Активізація знань учнів у процесі обговорення поставленого питання.
Африка	Географічний КВК для учнів 7 класу	Робота у групах	Формування умінь учнів 7 класу взаємодіяти під час вирішення поставлених задач. Виховання почуття колективізму, делікатності, вміння відстояти свою точку зору і чути думки інших.
		«Географічна розминка»	Розвиток уваги та мислення учнів. Проведення перевірки засвоєного матеріалу по темі «Африка».
		«Кросворд «Відкриття й дослідження Африки»	
		«Географічні загадки»	
		«Знайди ріки та озера Африки»	
		«Виправ помилки у посланні»	

Джерело: власна розробка автора.

Фрагменти позакласних заходів із використанням інтерактивних технологій навчання, представлених у табл. 2.5, наведені нижче.

1. Інтелектуально-пізнавальна гра «Подорож тропічними материками» передбачає, що вчитель пропонує учням три раунди завдань, розподілених за трьома тематичними блоками: Блок I – «Африка»; Блок II – «Австралія» та Блок III – «Південна Америка».

Кожен із наведених блоків передбачає проходження трьох раундів: 1) раунд I – «Експрес», що містить 12 запитань по кожному із вищенаведених тематичних блоків; 2) раунд 2 – «Серпантин», що містить 3–4 розгорнутих питання, відповідь на які необхідно надати протягом 2-х хвилин; 3) раунд 3 – містить від 1 до 4 завдань, які необхідно виконати протягом 1 хвилини, або якнайшвидше.

Під час інтелектуально-пізнавальної гри передбачається застосування інтерактивної технології «робота у групах», а саме вчитель пропонує учням розподілитися самостійно на 2-3 команди (наприклад: «Дослідники»,

«Розумники», «Географи»), де учні матимуть змогу комфортно обговорювати поставлені питання на кожному з раундів.

На другому та третьому раундах передбачається застосування інтерактивного методу «Мозковий штурм», коли учні у групах висувують пропозиції щодо правильної відповіді, а наприкінці вирішують, яка з пропозицій є найбільш доречною. Капітани команд надають відповіді, або передають право відповідати іншому учаснику команди.

Нижче наведені приклади раундів тематичного блоку «Австралія»:

1 раунд «Експрес»

1. Зброя аборигенів (*бумеранг*)
2. Грошова одиниця Австралії (*австралійський долар*)
3. Гори на сході материка (*Великий Вододільний хребет*)
4. Тварина, у якої малята виводяться із яєць, а годує вона їх молоком (*качконіс*)
5. Листя якого дерева розміщуються ребром до сонця (*евкаліпт*)
6. Австралійський ведмідь (*коала*)
7. Річки, русла яких пересихають (*кріки*)
8. Першовідкривач Тасманії (*Абель Тасман*)
9. Корінне населення (*аборигени*)
10. Тварина «я вас не розумію» (*кенгуру*)
11. Головна галузь тваринництва Австралії (*вівчарство*)
12. Природний хвилеріз (*Великий Бар'єрний риф*)

2 раунд «Серпантин»

1. Чому більшість австралійців є потомками каторжан (*Перші переселенці в Австралію були каторжани з Європи*)
2. Чому Австралію називають великим природним заповідником (*Материк розвивався ізольовано, що дало змогу зберегти унікальні види тварин*)
3. Чому, коли у нас літо, в Австралії – зима (*Материк знаходиться в Південній півкулі*)

4. Що можна побачити в ясний сонячний день з південного узбережжя о. Тасманія (*Берег Антарктиди*)

3 раунд «Третій зайвий»

Ківі, слон, кенгуру (*слон*)

Евкалипт, акація, модрина (*модрина*)

Мадагаскар, Тасманія, Кенгуру (*Мадагаскар*)

Пустеля, тундра, твердолисті ліси (*тундра*)

2. Географічний КВК для учнів 7 класу на тему «Африка» - позакласний захід, що передбачає використання різних інтерактивних методів навчання у рамках використання різних інтерактивних вправ, які передбачаються роботу в групах.

Нижче наведений сценарій позакласних заходів.

СЦЕНАЦІЙ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ 7 КЛАСУ «ГЕОГРАФІЧНИЙ КВК ПО ТЕМІ «ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО СОНЯЧНОЇ АФРИКИ»

Мета: повторення й узагальнення знань учнів по темі «Африка»; активізація пізнавального інтересу до оволодіння знаннями з географії; сприяння розвитку мислення, уяви; розвиток допитливості, кмітливості, творчих здібностей учнів 7 класу.

Обладнання та матеріали: географічні мапи по темі «Африка», глобус, атлас, таблиці, ноутбук, мультимедійний проектор.

ХІД ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ

1. Представлення журі.
2. Конкурс I. «Вгадай-ка країну за »
3. Конкурс II. «Африканська хмаринка загадок»
4. Конкурс III. «Географічні дивоглядки» (конкурс капітанів)
5. Конкурс IV. «Африканські роздуми» (створення ментальної карти)
6. Конкурс V. «Розшифруй головоломку»
7. Конкурс VI. «Знайди морський шлях»

8. Конкурс VIII. «Виправ помилки у посланні»

9. Підведення підсумків географічного КВК

1. Представлення журі

Конкурс I. «Вгадай-ка країну за картинкою»

(Команди по черзі відповідають на швидкість, а вчитель на дошці фіксує результати. Виграє та команда, яка вгадає більше країн)

Єгипет

Габон

Конго

Марокко

Намібія

Сенегал

Танзанія

Південно-Африканська Республіка

Сомалі

Нігерія

Конкурс II. «Африканська хмаринка загадок»

(Командам ведучий демонструє хмаринку тегів. Коли на екрані з'являється тег, поруч виникає віконце із запитанням для команд. Команди відповідають на загадки. Та команда, яка найбільше відгадає загадок, є переможцем).

Рис. 2.23. Хмаринка тегів-загадок

Загадка для команд:

*Назва єдиної у світі річки, яка
двічі перетинає екватор?*

Рис. 2.24. Приклад візуалізації загадки для команд

- 1) Назва єдиної у світі річки, яка двічі перетинає екватор? *(Річка Конго)*
- 2) Генрі Стенлі, виходець із відомої англійської сім'ї аристократів, став першим дослідником, який вивчав...? *(озеро Таньганьїка)*
- 3) Велике озеро, яке розташоване у центральній частині пустелі Сахара? *(озеро Чад)*
- 4) Яку назву дав Бартоломеу Діаш мису Африки, який він обігнув під час свого мореплавства вздовж африканського континенту? *(Мис Доброї Надії)*
- 5) Яку назву носить великий острів, розташований біля берегів Африки? *(острів Мадагаскар)*
- 6) Яку назву носить найвища точка Африки? *(Кіліманджаро)*
- 7) Найдовшою річкою Африки, з якої за легендою вийшла цариця Клеопатра, є річка...? *(Ніл)*
- 8) Півострів Африки, який вважається одним із найнебезпечніших місць у світі, є... *(Сомалі)*
- 9) Країна Африки, яка на весь світ відома своїми блакитними та фіолетовими вулочками, є... *(Марокко)*
- 10) Раєм для дйверів, які відзначають найбагатший підводний світ, є... *(Чернове море)*

Конкурс III. «Географічні дивоглядки» (конкурс капітанів)

Ведучий викликає до участі у конкурсі капітанів команд Кожному із них по черзі будуть ставити питання, при цьому під час розмірковування над відповіддю, учаснику слід уважно дивитися в очі опоненту і не можна кліпати очима. У випадку, якщо кліпнеш оком, але не встиг дати правильну відповідь, бал автоматично переходить до команди-супротивника. Треба сказати, чи є назване ведучим твердження, «Правдою» чи «Брехнею».

1) Відомий дослідник Стенлі став першим, хто був зацікавлений у поглибленні знань про Південну Африку. (Брехня)

2) У VI ст. до н.е. фінікійці були першими мореплавцями, які стали визначати обриси африканського материка на мапі. (Правда)

3) Червоне море є найтеплішим морем у світі, розташованим біля північно-східних берегів африканського континенту, із найбагатшим підводним світом. (Правда)

4) Канарські острови розташовані на південно-східних берегах африканського материка. (Брехня)

5) Середземне море включає в себе 7 морів та омиває Африку. (Правда)

6) Першим португальським мореплавцем, який спромігся обігнути материк із півдня та досягти берегів Індії, є Васко да Гама. (Правда)

7) Відповідно до легенди Канарські острови вважаються вершиною затопленого міфічного світу Атлантиди. (Правда)

8) Гібралтарська протока є каналом, що об'єднує Африку та Європу. (Брехня)

9) Гвінейська затока є великою затокою на північному узбережжі африканського континенту. (Брехня)

10) Муха цеце існує лише в Африці. (Правда)

Конкурс IV. «Африканські роздуми» (створення ментальної карти)

Ведучий:

Один мандрівник-початківець, який захоплюється вивченням африканських народів, але трошки забудькуватий, звернувся до наших двох команд із проханням допомогти йому скласти «Карту-підказку» про Африку.

Завдання для команд: «Складіть найбільш повну ментальну-карту для мандрівника-початківця, пана Забудька».

(Вчитель та його помічник, пан Забудько, будуть оцінювати результати роботи команд)

Рис. 2.25. Приклад ментальної карти для мандрівника-початківця

Конкурс V. «Розшифруй головоломку»

Вчитель:

Учасники команд! Нове завдання для вас! У таблиці зашифровані слова, які характеризують Африку.

Г	В	І	Н	Е	Й	С	Ь	К	А
І	З	А	Т	О	К	А	Н	Ю	Д
Б	Е	Г	Е	М	О	Т	Р	П	О
Р	А	К	С	А	Г	А	Д	А	М
А	Ф	Р	И	К	А	Е	С	Д	Н
Л	Е	М	У	Р	Д	О	Б	Р	А
Т	К	Д	А	Й	В	І	Н	Г	Д
А	П	І	Р	А	М	І	Д	А	І
Р	С	Е	Н	Е	Г	А	Л	О	Я
Г	І	Є	Н	А	Ц	Е	Ц	Е	Ф

(Гібралтар, гієна, лемур, бегемот, Африка, Мадагаскар, Гвінейська затока, піраміда, дайвінг, Добра Надія, Сенегал, цеце)

Конкурс VI. «Знайди морський шлях»

(Необхідно знайти назви річок та озер Африки та показати їх на мапі)

Вчитель називає по черзі кожному учаснику команди географічну назву річки або озера, що розташовані на африканському континенті.

Завданням учасників команд є швидко знайти та показати на карті географічні об'єкти. Якщо учасник не може показати географічний об'єкт, шанс його знайти надається учаснику команди супротивника та отримати додатковий бал для своєї команди.

Конкурс VII. «Мозковий штурм» (робота у групах з елементами рольової гри та проблемного навчання)

Вчитель:

Уявіть себе мореплавцями, які вперше потрапили в Африку. Висадившись на березі невідомої землі, ви почали поступово її досліджувати, вивчати та призвичаюватися до нового життя на місцевості.

Розкажіть, з якими труднощами ви можете стикнутися та як їх будете долати покроково?

Наприклад: Якщо я раптом зустріну слона серед зелених насаджень, я буду швидко тікати та залізу на дерево!

Конкурс VIII. «Виправ помилки у посланні»

Ведучій надає кожній команді послання із значними географічними помилками. Завданням команд є знайти ці помилки та виправити текст.

Лист-послання для I команди:

«Одна з найбільших річок у світі, Конго, розташовується у східній частині Північної Америки. Вона починається на території Східноафриканської низовини, недалеко від гори Кіліманджаро, протікає всією територією Південної Америки та впадає в Ла-Манш. Особливістю річки Конго є те, що вона двічі перетинає екватор, тому є повноводною протягом

цілого року, а у сезон дощів – виходить з берегів та затоплює Каїр. Підживлюється річка Конго переважно водами, що створюються від танення снігів та льодовиків. На своєму шляху до океану приймає в себе велику кількість притоків, найбільшим з яких є Фіолетовий Ніл, який вважається найдовшою та найповноводнішою річкою у світі. Місцеві мешканці використовують річку Конго з метою рибництва та судноплавства».

Лист-послання для II команди:

«Гори Атлас розташовуються у західній частині африканського континенту. Відомі як найстаріші та напівзруйновані гори, адже утворені вони були за часів палеоліту. На сході гори виходять до Атлантичного океану, а на заході межують з Маленькими рівнинами. Вершина Тубкаль є найвищою вершиною гір, із піком на висоті 8848 м.

Місцеві мешканці дуже радіють проживанню біля цих гір, адже завжди з роботою: вони видобувають золото та алмази, які обробляють та продають. Гірські схили вкриті баобабами та ялинковими кущами, в яких можна зустріти вовків, горил, слонів та короткошиїх жирафів».

Підведення підсумків географічного КВК

Підраховується сума балів кожної команди та оголошуються переможці.

СЦЕНАЦІЙ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ 7 КЛАСУ

«ГЕОГРАФІЧНИЙ КВК ПО ТЕМІ «ПОДОРОЖ У ТРОПІКИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ»

Мета: узагальнення та систематизація знань на тему «Південна Америка»: виділення загальних закономірностей та особливостей природи материка; розвиток географічного мислення учнів 7 класу та їх творчих здібностей, формування грамотного мовлення; виховання в учнів почуття товариства, вміння роботи у колективі; відповідальності та самостійності; розвиток пізнавального інтересу до предмета.

Навчально-наочний комплекс: фізична мапа півкуль, фізична мапа Південної Америки.

Опис гри: перед початком гри учні поділяються на дві команди. Парти ставляться одна проти одної. У порядку черговості команди виконують конкурсні завдання.

Заохочується колективна дружня робота у командах. Капітани готують команду, організовують у ній роботу. На позакласний захід запрошено батьків як глядачів.

ХІД ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ

1. Представлення журі.
2. Конкурс I. «Розминка»
3. Конкурс II. «Географічна дуель» (конкурс капітанів)
4. Конкурс III. «Криптограма «Природні зони Південної Америки»
5. Конкурс IV. «П'ятий зайвий»
6. Конкурс V. «Відгадай-ка»
7. Конкурс VI. «Юний художник»
8. Підведення підсумків географічного КВК

Вчитель: Наш урок сьогодні відбудеться не зовсім звичайно, а у вигляді КВК «Південна Америка». Наше завдання – закріпити знання з Південної Америки. Отже, let's go!

Конкурс I. «Розминка»

Ведучий протягом хвилини запитує спочатку одну команду, потім – іншу.

Питання першій команді

1. Найширша протока у світі, розташована біля берегів Америки?
2. Найвищий водоспад світу?
3. Найнебезпечніша риба у водах Амазонії?
4. Дерево «зламай сокиру»?
5. Найбільше латаття у водах Амазонії?
6. Найменший птах?
7. Найбільший гризун на Землі?

8. Одна з найсухіших пустель землі з найбагатшими родовищами селітри?

9. Найбільша держава Південної Америки?

10. Найбільше високогірне озеро?

Питання другій команді

1. Найдовші гори суші?

2. Найбільша змія на Землі?

3. Найвище дерево сельви?

4. Дуже древній вид тварин, що мешкає в Андах?

5. Найбільші за площею лісу?

6. Найлегше дерево?

7. Нелітаючий птах Південної Америки?

8. Холодна течія біля берегів Південної Америки?

9. Найбільш багатоводна річка світу?

10. Хижак амазонських лісів?

Конкурс II. «Географічна дуель» (конкурс капітанів)

У цьому конкурсі беруть участь капітани команд. Капітани встають із двох сторін карти, ведучий називає об'єкт, хто швидше за іншого покаже його на карті, та команда і виграє.

(водоспад Анхель; оз. Тітікака; м. Аконкагуа; Бразилія; Оріноко, водоспад Ігуасу; р. Амазонка; Ла-Платська низовина; р. Парана; оз. Маракайбо; Чилі, р. Магдалена; Патагонія; р. Сан-Франсіско; п. Атакама).

Конкурс III. «Криптограма «Природні зони Південної Америки»

Кожна команда отримує криптограму, яку учасники мають розгадати протягом 5 хвилин.

Ключ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
а	б	в	г	д	е	є	ж	з	и	і	ї	к	л	м	н	о	п	р	с

21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
т	у	ф	х	ч	ц	ш	щ	ь	ю	я

Криптограма для першої команди

18	22	20	21	6	14	31

1	21	1	13	1	15	1

(Пустеля Атакама)

Криптограма для другої команди

1	15	1	9	17	16	20	29	13	1

16	10	9	17	3	10	16	1

(Амазонська низовина)

Конкурс IV. «П'ятий зайвий»

Із запропонованого списку необхідно виявити «п'ятого зайвого».

1. Гевея, картопля, баобаб, вікторія-регія, хінне дерево. *(баобаб)*
2. Аргентина, Уругвай, Алжир, Болівія, Чилі. *(Алжир)*
3. Дерево какао, парагвайський чай, сейба, евкаліпт, динне дерево.

(евкаліпт)

4. Лівія, Венесуела, Колумбія, Бразилія, Перу. *(Лівія)*
5. Опосум, пума, мурахоїд, зебра, лама. *(зебра)*

Конкурс V. «Відгадай-ка»

За картинками треба здогадатися, про що йде мова. Ведучий надає опис об'єкта і учасникам треба здогадатися, про який об'єкт йдеться (*хто перший відгадає*).

1. Країна, що простяглася на кілька тисяч кілометрів з півночі на південь, а із заходу на схід має ширину всього 100 з невеликим кілометрів. (*Чилі*)

2. Це вулканічні острови, що вражають своїми суворими, похмурими краєвидами та унікальним тваринним світом. Тут живуть гігантські черепахи. (*Галапагоські острови*)

3. Цю країну іноді називають «тропічним гігантом». (*Бразилія*)

4. Місто – давня фортеця інків, знаменитий об'єкт Всесвітньої спадщини індійських країн. (*Мачу-Пікчу*)

5. Країна, де знаходиться найвища столиця світу. Місто розташоване на висоті 3400 м над рівнем моря. (*Болівія, м. Ла-Пас*)

Конкурс VI. «Юний художник»

Кожна команда виділяє по одному гравцю, який із зав'язаними очима має намалювати контур материка та найбільші річки на ньому.

Підведення підсумків географічного КВК

Підраховується сума балів кожної команди та оголошуються переможці.

Таким чином, з метою активного впровадження інтерактивних технологій під час вивчення шкільного курсу географії «Географія материків і океанів» (7 клас) для учнів було розроблено систему уроків географії по темі «Австралія» (урок №1 «Географічне положення та історія відкриття і дослідження Австралії. Геологічна будова та рельєф»; урок №2 «Природні зони Австралії. Органічний світ»; урок №3 «Населення Австралії. Австралійський Союз») та два географічних КВК на тему: «Подорож у тропіки Південної Америки» та «Ласкаво просимо до сонячної Африки!».

У межах запропонованих методичних розробок передбачається використання інтерактивних технологій: «хмара тегів», «географічна

криптограма», «мозковий штурм», «проблемне навчання», «метод проєктів» тощо.

Висновки до розділу 2

1. На основі проведеного анкетування вчителів географії загальноосвітніх шкіл м. Кривого Рогу та визначеного рівня готовності вчителів географії до використання в своїй професійній діяльності інтерактивних технологій навчання, було виявлено низку проблем із практичним використанням інтерактивних технологій на уроках географії у 7 класі.

Встановлено, що вчителі використовують різні інтерактивні технології, зокрема, «мозковий штурм», проєктну діяльність, дискусію, евристичні бесіди тощо, проте відзначили головні недоліки інтерактивного навчання: «Витрата великої кількості часу на підготовку уроку та навчального матеріалу», «Необхідність опановування та використання інформаційних комунікаційних технологій».

2. Розроблено методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій навчання під час вивчення шкільного курсу географії «Географія материків і океанів» у 7 класі: 1) врахування інтересів та вікових особливостей учнів 7 класу; 2) дотримання принципів використання інтерактивних технологій на уроках географії (зворотного зв'язку, концентрації уваги, систематичності, самовираженості на уроках географії тощо); 3) створення комфортного розвивального середовища на уроці; інтеграція різних навчальних дисциплін з метою збільшення тривалості уроку; тощо.

3. На основі аналізу нормативної та сучасної психолого-педагогічної та методичної літератури було розроблено систему уроків географії для учнів 7 класу з навчальної теми «Австралія», що складається з 3 уроків на теми «Географічне положення та історія відкриття і дослідження Австралії. Геологічна будова та рельєф», «Природні зони Австралії. Органічний світ» та

«Населення Австралії. Австралійський Союз» та два позакласних заходи (географічні КВК) щодо вивчення шкільного курсу географії Розділу III «Материка тропічних широт»: «Подорож у тропіки Південної Америки»; «Ласкаво просило до сонячної Африки!», під час яких пропонується застосування наступних інтерактивних технологій навчання: інтерактивні вправи «Поясни чому?», «Закінчи фразу», «Мікрофон», «Вікторина знань», «Мозковий штурм», розповідь-провокація, «Тест на уважність», вікторина «Визначте назву міста», метод проєктів, перевернутий клас, вирішення географічних кріптогам, хмаринка тегів тощо.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження методичних особливостей використання інтерактивних технологій під час викладання курсу «Географія материків та океанів» у 7 класі загальноосвітньої школи, автор дійшов наступних теоретичних та практичних висновків:

1. На основі аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури було визначено сутність та зміст поняття «інтерактивне навчання», його принципи та особливості впровадження в сучасній школі. Встановлено, що на сьогодні існує багато теоретико-концептуальних підходів до розуміння сутності понять «інтерактивне навчання» та «інтерактивна технологія». Узагальнивши деякі з них, було сформульовано наступні дефініції вказаним педагогічним категоріям: «інтерактивне навчання» – це навчання, занурене у спілкування між учасниками навчально-виховного процесу, в основі якого лежать принципи особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів навчання, безпосередньої участі кожного як шукача шляхів і засобів розв’язання проблем; «інтерактивна технологія» є технологією, що забезпечує активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й передбачає використання певних інтерактивних методів, прийомів, форм і засобів навчання.

2. Досліджено особливості застосування інтерактивних технологій при вивченні шкільних курсів географії та встановлено, що під час викладення навчальної програми курсу «Географія материків та океанів» у 7 класі загальноосвітньої школи передбачається можливість використанням учителем різних методів та технологій інтерактивного навчання. На сьогодні існує багато класифікацій інтерактивних методів навчання географії: технології кооперативного навчання; технології колективно-групового навчання; технології ситуативного навчання; технології опрацювання дискусійних питань.

На сьогодні на уроках географії у 7 класі передбачається можливість використання різних форм навчальної діяльності школярів за допомогою

інтерактивної взаємодії, а саме: проблемного навчання; самостійних робіт; моделювання; уроків-семінарів; уроків-казок; уроків-ігор; уроків-подорожей; уроків-конференцій; тощо.

3. На основі визначених проблем щодо використання інтерактивних технологій навчання під час вивчення шкільного курсу географії «Географія материків і океанів» у 7 класі та проведеного анкетування вчителів географії загальноосвітніх навчальних закладів щодо визначення рівня їх готовності до використання в своїй професійній діяльності інтерактивних технологій навчання було розроблено методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій на уроках географії в 7 класі: 1) врахування інтересів та вікових особливостей учнів 7 класу; 2) дотримання принципів використання інтерактивних технологій на уроках географії (зворотного зв'язку, концентрації уваги, систематичності, самовираженості на уроках географії тощо); 3) створення комфортного розвивального середовища на уроці; інтеграція різних навчальних дисциплін з метою збільшення тривалості уроку; тощо.

Встановлено, що найбільш популярними серед вчителів у школах є використання таких інтерактивних технологій, як: «мозковий штурм», проєктна діяльність, дискусія, евристичні бесіди, інтерактивна вправа «Карусель» тощо. При цьому педагоги відзначають, що головним недоліком інтерактивного навчання є витрата великої кількості часу на підготовку уроку та навчального матеріалу; необхідність опановування та використання інформаційних комунікаційних технологій; брак часу на проведення якісного уроку географії з використанням інтерактивних технологій.

4. Розроблено систему уроків та позаурочних заходів з курсу «Географія материків та океанів» з використанням інтерактивної технології навчання на основі проведеного аналізу нормативної та сучасної психолого-педагогічної та методичної літератури.

Система уроків географії для учнів 7 класу з навчальної теми «Австралія» складається з 3 уроків на теми «Географічне положення та історія

відкриття і дослідження Австралії. Геологічна будова та рельєф», «Природні зони Австралії. Органічний світ» та «Населення Австралії. Австралійський Союз». Запропоновано проведення двох позакласних заходів у форматі географічного КВК: «Подорож у тропіки Південної Америки»; «Ласкаво просило до сонячної Африки!». Під час уроків географії та географічних КВК пропонується застосування наступних інтерактивних технологій навчання: інтерактивні вправи «Поясни чому?», «Закінчи фразу», «Мікрофон», «Вікторина знань», «Мозковий штурм», розповідь-провокація, «Тест на уважність», вікторина «Визначте назву міста», метод проєктів, перевернутий клас, вирішення географічних кріптогам, хмаринка тегів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманчук І. М. Інтерактивні технології навчання в сучасній школі / І. М. Атаманчук. Полтава: ДОН ПДОА, 2016. 69 с. URL: <https://naurok.com.ua/naukova-robota-interaktivni-tehnologi-navchannya-v-suchasniy-shkoli-145469.html> (дата звернення: 02.09.2022).
2. Андрущенко Н. О. Формування базових управлінських компетенцій у майбутніх менеджерів економічного профілю засобами інтерактивних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2011. 19 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: навчальний посібник / 7-е вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 2018. 848 с.
4. Богданова О. К. Інноваційні підходи до викладання біології / О.К. Богданова. – Київ: Видавнича група «Основа», 2003. 128 с.
5. Будник О. Б. Вивчення соціально-комунікативної готовності майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. 2019. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp161/budnik_o.b..pdf (дата звернення: 10.09.2022).
6. Будник О. Б. Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі: методичний супровід навчального спецкурсу / Пед. ін-т.; Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2014. 64 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів /за ред. В.Т. Бусела. Київ: Перун, 2017. 1728 с.
8. Верн Ж. Діти капітана Гранта / пер. І. Базилянська; ілюстр. Н. Козлова. – Харків: Школа, 2017. 560 с.
9. Бойко В. М. Географія материків і океанів: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів./ В. Бойко, С. Міхелі – К.: Зодіак-ЕКО. 2007. – 288 с.

10. Географія. Програми для 6 – 9 класів ЗНЗ. Освітній портал «Освіта.Уа». 2017. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56127/> (дата звернення: 02.09.2022).
11. Голодюк Л. Як навчити учнів спілкуватися на уроці / Л. Голодюк. – Рідна школа. 2001. № 9. С. 18–22.
12. Грабовський А. Інтерактивні технології навчання в підготовці майбутніх вчителів хімії / А. Грабовський. – Шлях освіти. 2007. № 3 (45). С. 35–47.
13. Староста В. І. Методи інтерактивного навчання: сутність, класифікація. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 2 (61). С. 256–262.
14. Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. № 7. С. 160–163
15. Давидов М.О. Психологія у професійній діяльності. Навчальний посібник. Харків: Основа, 2017. 224 с.
16. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник, 3-тє видання, виправлене. Київ: Академвидав, 2015. 352 с.
17. Добрінова К.С., Кириченко Р.В. Комунікативна культура майбутніх педагогів-дизайнерів. *Економіка інноваційної діяльності підприємств*. 2019. № 3. С. 681–682.
18. Дусь Н. А. Формування культури педагогічного спілкування у студентів гуманітарно-педагогічного коледжу: дис. на здоб. наук. ступ. к.пед.наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінниця, 2008. 298 с.
19. Кобернік С. Г. Географія: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. Г. Кобернік, Р. Р. Коваленко. – К.: Грамота, 2015. — 288 с
20. Екологічна безпека: проблеми і шляхи їх вирішення // XIII Міжнародна науково-практична конференція. Збірник наукових статей (11–15 вересня 2017 р., м. Харків, Україна). – Харків: Райдер, 2017. 448 с.

21. Мельник В. В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації. Управління школою. 2006. № 23 (133). С. 15–35.
22. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х. Ш.; наук. ред. Арістова А. В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. Київ: НТУ, 2017. 172 с.
23. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. доктора пед. наук: 13.00.04. Умань, 2011. 512 с
24. Інтерактивні методи навчання. – Освітній портал «Педрода». <https://www.pedrada.com.ua/article/2316-interaktyvni-metody> (дата звернення: 02.09.2022).
25. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Методичний посібник / Автор-укладач О. Пометун. – Київ: 2001. 250 с.
26. Сердюк Т. В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. 20 с.
27. Коваль О.Є. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
28. Кондратюк В. Л. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці / В. Л. Кондратюк, М. М. Волос, І. І. Бабин. – Відкритий урок. 2002. № 5–6.
29. Криловець М. Г. Інтерактивне навчання географії, 7 клас / М. Г. Криловець, Г. М. Ісаєва, О. П. Кравчук. – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2014. 275 с.
30. Куделя Л. А. Використання інтерактивних технологій на уроках географії. Інформаційно-методичний посібник / Л. А. Куделя. – Фастів: ДОН КДОА, 2016. 23 с.

31. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник / М. М. Лаврук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.
32. Маслач К. Практикум із соціальної психології. Київ: Січ, 2016. 368 с.
33. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 02.09.2022).
34. Про затвердження Навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Географія (6 – 9 класи)»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 07 червня 2017 р. № 804. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 02.09.2022).
35. Мельник В. В. Інтерація в освітньому процесі: технологія організації / В.В. Мельник. – Управління школою. 2006. № 13. С. 15–34.
36. Падалко О. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / О.В. Падалко. – Географія. 2015. № 11 (279). URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/50628> (дата звернення: 02.09.2022).
37. Паршук С. М., Круглова Н. С. Педагогічна комунікація як складова професійної ідентичності майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5 (49). С. 318–325.
38. Педагогічні технології в підготовці вчителів: навч. посіб. / І.Ф. Прокопенко, О. М. Іонова, В. І. Євдокимов [та ін.]; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди; за ред. І.Ф. Прокопенка. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.
39. Пометун О., Пироженко О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ: Просвіта, 2002. 136 с.
40. Пометун О. І. Інтерактивні технології: теорія і методика / О.І. Пометун, Н.С. Побірченко, Г. І. Коберник, О. А. Комар. – Умань-Київ: УДПУ, 2008. 94 с.
41. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 09.09.2022 р.).

42. Сергеева В. Педагогічна комунікативна взаємодія в системі «учитель – учні» та її виховна цінність в умовах спільної творчої діяльності. *Педагогічний часопис Волині*. 2015. №5. С. 57–63.
43. Смаковський Ю. В. Педагогічна культура вчителя як наукова проблема. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2016. № 2 (12). С. 290–294.
44. Смірнова І. Інтерактивні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії. *Рідна школа*. 2014. № 10. С. 56–59.
45. Стребна О.В., Соценко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / 5-е вид. Харків: Основа, 2019. 174 с.
46. Технологія інтерактивного навчання. – Paipagogos. 2021. URL: <https://paidagogos.com/tehnologiya-interaktivnogo-obucheniya.html> (дата звернення: 02.09.2022).
47. Український педагогічний словник / за ред. С.У. Гончаренка. Київ: Либідь, 2017. 376 с.
48. Фрацюк В. А. Діагностика готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку. *Наука і освіта*. 2016. №10. С. 189–194.
49. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ: Магістр-S, 1998. 200 с.
50. Пестушко В. Ю. Географія : підруч. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.Ю. Пестушко, Г.Ш. Уварова. — Київ : Генеза, 2015. — 272 с
51. Шкуренко А. В. Дослідження педагогічної комунікації в педагогічній освіті *Електронний інституційний репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2017. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8316/1/Shkurenko%20Uman_rus1.pdf (дата звернення: 02.09.2022).
52. Ягупов В. В. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ: 2017. 560 с.

53.Psychology Cambridge Dictionary. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/psychology> (дата звернення:
02.09.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА-ОПИТУВАЛЬНИК
для вчителів географії закладів загальної середньої освіти
«Моя готовність як педагога загальноосвітнього закладу
використовувати інтерактивні технології навчання в освітньому процесі
під час викладання шкільного курсу географії»

Шановні колеги!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні з метою визначення готовності сучасних педагогів-географів закладів загальної середньої освіти використовувати у своїй діяльності інтерактивні технології навчання під час викладання шкільного курсу географії.

Вашій увазі пропонується 12 питань та варіанти відповідей. Біля відповіді, яка найбільше Вам імponує, поставте «+» або «√», або вкажіть свою власну відповідь.

ПІБ	_____
Вік	_____
Стать	_____
Стаж роботи	_____
Посада	_____

1. Чи цікавитеся Ви застосуванням сучасних педагогічних інновацій у сфері загальної середньої освіти?

- A) Так, звичайно.
- B) Час від часу.
- B) Ні, не цікавлюся.

2. Чи володієте Ви достатньою інформацією про сучасні інноваційні технології та методики навчання та розвитку учнів?

- A) Так, звичайно.
- B) Частково відомі.
- B) Ні, не відомі.

3. Чи вивчаєте Ви передовий педагогічний досвід використання педагогічних інноваційних технологій в роботі з учнями на уроках шкільного курсу географії?

- A) Так, звичайно.
- B) Час від часу.
- B) Ні, не вивчаю і не цікавлюся.

4. Чи маєте Ви досвід творчого та оптимального застосування інтерактивних технологій навчання у своїй практичній діяльності з учнями, що вивчають шкільний курс географії?

- A) Так, звичайно.
- B) Частково маю.
- B) Ні, не маю.

5. Які інтерактивні технології навчання та методики роботи з учнями Ви застосовуєте в освітньому процесі в закладі загальної середньої освіти?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

6. Який Ваш найбільш улюблений інтерактивний метод навчання учнів на уроках географії, у позаурочній діяльності? Чому?

7. Які, на Вашу думку, ключові переваги використання інтерактивних технологій навчання під час викладання учням шкільного курсу географії?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

5. _____

8. Які, на Вашу думку, головні недоліки у використанні інтерактивних технологій навчання під час викладання учням шкільного курсу географії?

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

9. Якими професійними компетентностями, на Вашу думку, повинен володіти сучасний педагог?

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

10. Чи відчуваєте Ви потребу у власному професійному вдосконаленні щодо застосування педагогічних інновацій в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти?

А) Так, звичайно.

Б) Частково відчуваю.

В) Ні, не відчуваю.

11. Як Ви оцінюєте власну готовність до застосування інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти?

А) Повністю готовий (а).

Б) Частково готовий (а).

В) Не готовий (а).

12. Які з методичних заходів Ви вважаєте найбільш доцільними та ефективними для вдосконалення Вашої інноваційної компетентності щодо застосування інтерактивних технологій навчання під час викладання шкільного курсу географії?

А) _____

Б) застосування методичних заходів є недоцільним;

В) я не відвіую / не зацікавлена у відвідуванні методичних заходів для педагогічних працівників.

Щиро дякуємо за співпрацю!